C:\Users\Plazma\Desktop\309\Marquez_Gabriel_Garcia-Kronika_ohlasene_smrti.pdb

PDB Name: Marquez_Gabriel_Garcia-Kronika_
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 16.8.1973
Modification Date: 16.8.1973
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Gabriel García Márquez

Kronika ohlášené smrti

přeložil Eduard Hodoušek, 1984

hynek

Ze španělského originálu
Crónica de una muerte anunciada
Bruguera, Barcelona 1981

García Márquez,Gabriel
Kronika ohlášené smrti
Praha: nakladatelství Hynek, 1997

Copyright (c) Gabriel García Márquez, 1981
Translation (c) Eduard Hodoušek, 1984
Cover (c) Petr Sacher, 1997
(c) nakladatelství Hynek, s.r.o., Praha 1997
ISBN 80-85906-73-2

Láska se vyloví z výšky
Gil Vicente

V den, kdy ho měli zabít, vstal Santiago Nasar v 5.30 ráno, aby stihl příjezd lodi, která přivážela biskupa. Zdálo se mu, že jde lesem obrovských fíkusů, kde drobně mrholilo, a na chvíli byl ve snu šťastný, ale když se probouzel, měl pocit, že je celý pokálený ptačím trusem. "Vždycky se mu zdávalo o stromech," řekla mi jeho matka Plácida Linerová, když si po 27

letech vzpomínala na podrobnosti toho neblahého pondělka. "Týden předtím se mu zdálo, že sedí sám v letadle ze staniolu a to s ním letí mezi mandloněmi a přitom do žádné nenarazí," řekla mi. Těšila se svrchovaně zaslouženému věhlasu jakožto na slovo vzatá vykládačka cizích snů, pokud jí byly vyprávěny nalačno, ale v těchto dvou snech svého syna nepostřehla žádnou nepříznivou předzvěst, ani v jeho dalších snech o stromech, jak jí je vyprávěl vždycky ráno v posledních dnech před smrtí.

Ani Santiago Nasar žádné varování nerozpoznal. Ani se nesvlékl a spal málo a špatně, takže se probudil s bolestí hlavy a na patře měl pachuť měděného třmene, což si vyložil jako přirozené následky svatební veselice, která se protáhla až přes půlnoc. Ba co víc: všichni lidé, a bylo jich hodně, které potkal od chvíle, kdy v 6.05 vyšel z domova, až do okamžiku, kdy byl jako čuník hodinu nato zapíchnut, si vzpomínali, že byl trochu při ospalý, ale v dobré náladě a ke každému jen tak namátkou poznamenal, že je velice krásný den. Nikdo si nebyl jist, jestli tím myslí počasí. Mnozí se při tom vzpomínání shodovali, že jak se dalo očekávat od správného února tehdejší doby, bylo zářivé ráno s mořským vánkem, přicházejícím přes banánovníkové háje. Většina však byla zajedno v tom, že bylo zamračeno s kalným nízkým nebem a těžkým pachem ze stojatých vod a že ve chvíli toho neštěstí drobně mrholilo, zrovna tak jak to viděl Santiago Nasar v tom lese ze svého snu. Já se zotavoval ze svatební pitky v apoštolském klíně Marie Alejandriny Cervantesové, a jakžtakž jsem se probudil teprve při hlaholení zvonů vyzvánějících na poplach, poněvadž jsem si myslel, že je rozhoupali na biskupovu počest.

Santiago Nasar si oblékl kalhoty a košili z bílého lněného plátna, obojí neškrobené, stejné, jaké měl na sobě den předtím o svatbě. Bylo to sváteční oblečení. Nebýt toho biskupova příjezdu, byl by si vzal khaki a vysoké boty, v nichž jezdil každé pondělí na Boží Tvář, dobytkářskou farmu, kterou zdědil po otci a velice uváženě spravoval, i když bez valného zdaru. Venku nosíval za pasem pistoli 357 Magnum, jejíž plášťové kulky, jak říkal, dokázaly přeříznout koně vejpůl. V době koroptví nosil také své sokolnické potřeby. Ve skříni měl mimoto pušku 30,06 Mannlicher Schönauer, pušku 300 Holand Magnum, dvaadvacítku Hornet s dvojnásobným optickým zaměřovačem a opakovači vinčestrovku. Vždycky spával, stejně jako jeho otec, se zbraní ukrytou pod povlakem polštáře, ale než toho dne vyšel z domu, vyndal z ní náboje a uložil ji do zásuvky nočního stolku. "Nikdy ji nenechával nabitou," řekla mi jeho matka. Věděl jsem to, a věděl jsem navíc, že zbraně ukládá na jedno místo a střelivo na jiné, velice odlehlé, aby nikdo ani náhodou nepodlehl pokušení nabít je uvnitř domu. Byl to rozumný návyk, který zavedl jeho otec jednou ráno, kdy služebná zatřepala polštářem, aby z něho stáhla povlak, a pistole při dopadu na zem vystřelila a kulka odštípla skříň v místnosti, prorazila zeď salónu, s válečným svistem prolétla jídelnou sousedního domu a obrátila v sádrový prach světce, který stál v životní velikosti na hlavním oltáři kostela na druhém konci náměstí. Santiago Nasar, který byl tehdy malé dítě, na poučení z tohoto maléru nikdy nezapomněl.

Poslední podoba, kterou si po něm matka uchovala, byla z jeho letmého zastavení v její ložnici. Probudil ji, když se v koupelně po hmatu pokoušel najít v lékárničce aspirin, a ona rozsvítila a spatřila ho ve dveřích se sklenicí vody v ruce, a tak si ho bude pamatovat navždycky. Potom jí Santiago Nasar vyprávěl svůj sen, ale ona v něm vůbec nevěnovala pozornost těm stromům.

"Všechny sny, kde jsou ptáci, znamenají dobré zdraví," řekla.

Viděla ho z téže sítě na spaní a z téže polohy, v jaké jsem ji zastihl vysílenou posledními světlými okamžiky stáří, když jsem se vrátil do tohoto zapomenutého městečka se snahou znovu sestavit z tolika rozptýlených střepů rozbité zrcadlo paměti. Stěží rozeznávala tvary v plném světle a na spáncích měla hojivé listy proti věčnému bolení hlavy, které jí zanechal syn, když naposledy prošel jejím pokojem. Ležela na boku a chytala se skleněných kuliček v pletivu nad hlavou, jak se pokoušela napřímit, a v tom šeru to tam bylo cítit jako v křticí kapli, což mě tehdy ráno v den zločinu překvapilo.

Jakmile jsem se objevil v rámu dveří, spojila si mě se vzpomínkou na Santiaga Nasara. "Tam stál," řekla mi. "Byl v kalhotách a košili z bílého lněného plátna, praného jenom ve vodě, protože měl tak jemnou kůži, že tření škrobu nesnášel." Hezkou chvíli seděla v síti a žvýkala semínka řeřišnice, dokud ji nepřešla iluze, že se syn vrátil. Potom vzdychla: "Žila jsem jenom pro něj."

Viděl jsem ho v její paměti. Poslední týden v lednu dovršil 21 let a byl štíhlý a bledý a po otci měl arabská víčka a kadeřavé vlasy. Byl jediným dítětem konvenčního manželství, které nezažilo ani okamžik štěstí, ale on se svým otcem šťastný vypadal, dokud ten před třemi roky najednou nezemřel, a zdál se šťastný i se samotářskou matkou až do toho pondělka své smrti. Po matce zdědil instinkt. Od otce se už jako dítě naučil zacházet se střelnými zbraněmi, mít rád koně a lovit s dravými ptáky, ale naučil se od něho i dobrému umění odvahy a obezřelosti. Mluvili spolu arabsky, ale nikoliv před Plácidou Linerovou, aby se necítila odstrčená. V městě je nikdy nebylo vidět ozbrojené, a svoje cvičené sokoly s sebou přinesli jen jednou, aby na jakémsi dobročinném bazaru předvedli lov z výšky. Otcova smrt ho přiměla vzdát se studií po dokončení střední školy, aby převzal péči o rodinný majetek. Pokud jde o vlastní povahové rysy, byl Santiago Nasar veselý a mírumilovný a měl chytlavé srdce.

To ráno, kdy ho měli zabít, se jeho matka domnívala, že si spletl den, když ho uviděla oblečeného v bílém. "Připomněla jsem mu, že je pondělí," řekla mi. Vysvětlil jí však, že se oblékl svátečně pro případ, že by se mu naskytla příležitost políbit biskupovi prsten. Neprojevila žádný zájem.

"Ani nevystoupí z lodi," řekla mu. "Jako vždycky udělí požehnání, jen aby se neřeklo, a odpluje, odkud přijel. Nenávidí tuhle obec."

Santiago Nasar věděl, že je to pravda, ale církevní okázalost v něm vyvolávala neodolatelné okouzlení. "Je to jako biograf," řekl mi jednou. Naproti tomu jeho matku zajímalo na biskupově příjezdu jenom to, aby její syn na dešti nepromokl, protože ho slyšela ze spaní kýchat. Poradila mu, aby si vzal deštník, ale on jí rukou pokynul na rozloučenou a vyšel z pokoje. To ho viděla naposled.

Kuchařka Victoria Guzmánová si byla jista, že ten den nepršelo, ani za celý ten únor. "Naopak," řekla mi, když jsem za ní

přišel krátce před její smrtí. "Slunce hřálo časněji než v srpnu." Právě kuchala tři králíky na oběd, obklopena funícími psy, když do kuchyně vešel Santiago Nasar. "Vždycky když vstával, vypadal, jako by byl probdil noc," vzpomínala nevlídně Victoria Guzmánová. Její dcera Divina Flor, která teprve začínala rozkvétat, připravila Santiagu Nasarovi šálek neslazené kávy a jako každé pondělí do ní přilila třtinovou kořalku, aby mu pomohla překonat tíhu předchozí noci. Ohromná kuchyně s praskáním ohně a slepicemi spícími na bidlech dýchala tajemností. Santiago Nasar rozkousal další aspirin a usedl, aby si pomalými doušky vypil ten šálek kávy, a poklidně přemítal, aniž spustil oči z obou žen, které kuchaly králíky u ohniště. Přes svůj věk si Victoria Guzmánová uchovávala nedotčený vzhled. Děvče, dosud trochu divoké, vypadalo, že se dusí pod náporem svých žláz. Santiago Nasar ji chytil za zápěstí, když si k němu přišla pro prázdný šálek.
"Už máš načase, aby tě někdo zkrotil," řekl jí.
Victoria Guzmánová mu ukázala zkrvavený nůž.
"Pusť ji, mladej," vážně mu přikázala. "Z tyhle vody pít nebudeš, dokud zůstanu naživu."
Svedl ji Ibrahim Nasar ještě jako nedospělou. Několik let se s ní tajně miloval ve stájích na statku a přivedl ji sloužit do svého domu, když jeho vášeň pominula. Divina Flor, která byla dcerou pozdějšího manžela, měla pocit, že je určena pro pokradmou postel Santiaga Nasara, a toto pomyšlení v ní vyvolávalo předčasnou touhu. "Druhý takový mužský se už nenarodil," řekla mi, tlustá a povadlá a obklopená dětmi z jiných lásek. "Byl zrovna takový jako jeho táta," odsekla jí Victoria Guzmánová. "Posera." Avšak nemohla se ubránit zamrazení, když vzpomněla, jak se Santiago Nasar zhrozil, když prudce vytrhla vnitřnosti jednoho králíka, z kterých se ještě kouřilo, a hodila je psům.
"Nebuď barbar," řekl jí. "Představ si, že by to byla lidská bytost."
Victoria Guzmánová potřebovala skoro dvacet let, aby pochopila, proč muž zvyklý zabíjet bezbranná zvířata z ničeho nic projevil podobnou hrůzu. "Svatý Bože," zvolala poděšeně, "takže tohle všechno bylo boží zjevení!" Přesto měla v sobě to ráno, kdy došlo ke zločinu, tolik zastaralého vzteku, že dále krmila psy vnitřnostmi z těch druhých králíků, jen aby Santiagu Nasarovi ztrpčila snídani. A právě v té chvíli se celé městečko probudilo pronikavým houkáním parníku, jímž přijížděl biskup.
Dům byl bývalé dvoupodlažní skladiště se stěnami z hrubých trámů a sedlovou zinkovou střechou, na níž číhali supi na odpadky z přístavu. Bylo postaveno v dobách, kdy byla řeka tak úslužná, že se přes bažiny v jejím ústí odvažovalo mnoho námořních vyloďovacích člunů a dokonce i některé zámořské lodi až sem. Když po občanských válkách přišel s posledními Araby Ibrahim Nasar, vzhledem k proměnám řeky sem námořní lodi už nepřiplouvaly a skladiště se nepoužívalo. Ibrahim Nasar ho za pár šupů koupil, aby v něm zřídil obchod s dovozním zbožím, ale k tomu nikdy nedošlo, a teprve když se měl ženit, přeměnil ho na obytný dům. Přízemí zabíral hlavně salón, který sloužil všemu možnému, a vzadu postavil stáj pro čtyři koně, místnosti pro služebnictvo a kuchyni jako na statku s okny vedoucími k přístavu, odkud do ní v kteroukoliv hodinu vnikal morový puch ze stojatých vod. Nedotčené nechal v salónu jedině točité schodiště, získané z nějaké ztroskotané lodi. V horním podlaží, kde dříve bývaly celní kanceláře, zřídil dvě prostorné ložnice a pět kamrlíků pro mnoho dětí, které zamýšlel mít, a nad mandloněmi na náměstí zbudoval dřevěný balkón, kde usedla Plácida Linerová v březnových odpoledních, aby se utěšila ze své samoty. V průčelí zachoval hlavní vrata a prorazil do něho dvě okna až k podlaze a s vyřezávanými sloupky. Zachoval také zadní vchod až na to, že ho trochu zvýšil, aby se jím dalo projet na koni, a nechal si pro další provoz i část někdejší rampy. Zadního vchodu se vždycky používalo víc, nejen proto, že tudy byl nejbližší přístup ke konírně a kuchyni, ale protože vedl do ulice k novému přístavu, aniž se muselo přecházet náměstí. Průčelní vrata zůstávala až na slavnostní příležitosti zavřená na závoru. Přesto však u tohoto, a nikoliv u zadního vchodu čekali na Santiaga Nasara muži, kteří se ho chystali zabít, a tudy také vyšel k vítání biskupa, přestože musel obejít celý dům, aby se dostal do přístavu.
Tolik neblahých náhod nemohl nikdo pochopit. Musel je vycítit i vyšetřující soudce, který přijel z Riohachy, ale neodvážil se je uznat, neboť z protokolu je zřejmé, že měl zájem na tom, aby jim dal rozumové vysvětlení. Vchod z náměstí byl několikrát uveden pod kýčovitým názvem Osudná vrata. Ve skutečnosti se jediným platným vysvětlením zdálo být vysvětlení Plácidy Linerové, která zodpověděla tuto otázku svým mateřským výkladem: "Syn nikdy nevycházel zadními vrátky, když byl dobře oblečen." Tato pravda vypadala tak všední, že ji vyšetřující zaznamenal v poznámce na okraji, ale do protokolu ji nezahrnul.
Pokud jde o Victorii Guzmánovou, jednoznačně prohlásila, že ani ona, ani její dcera nevěděly, že na Santiaga Nasara někdo čeká, aby ho zabil. V průběhu svých let však připustila, že to obě věděly, když vešel do kuchyně, aby si vypil kávu. Pověděla jim to už předtím jedna žena, která po páté přišla žebrat o trochu mléka, a sdělila jim i důvody a místo, kde na něj čekají. "Nevarovala jsem ho, poněvadž jsem si myslela, že to jsou opilecké žvásty," řekla mi. Nicméně Divina Flor se mi při jedné pozdější návštěvě svěřila, když už byla její matka nebožka, že matka Santiagu Nasarovi nic neřekla, protože v hloubi duše chtěla, aby ho zabili. Ona ho naproti tomu nevarovala proto, že tenkrát byla jenom vylekané holka, neschopná vlastního rozhodování, a ještě mnohem víc se vylekala, když ji chytil za zápěstí rukou, která se jí zdála ledová a kamenná jako ruka mrtvého.
Pronásledován jásavým houkáním lodě s biskupem, prošel Santiago Nasar celý dům, dosud v pološeru. Divina Flor ho předběhla, aby mu otevřela vrata, snažíc se, aby ji nedohonil mezi klecemi spících ptáků v jídelně ani mezi proutěným nábytkem a květináči s kapradím, visícími v salóně, ale když odstrčila závoru na vratech, už podruhé se nedokázala vyhnout ruce dravého krahulíka. "Chňapnul mi po klíně," řekla mi Divina Flor. "Tohle dělal vždycky, když mě zastihl samotnou v některém koutě domu, ale ten den jsem se nelekla jako obvykle, jenom se mi strašně chtělo plakat."
Ustoupila, aby ho nechala projít, a pootevřenými vraty viděla mandloně na náměstí, které se bělaly v jitřním jasu, ale neměla odvahu vidět o něco víc. "Vtom přestala lodní siréna a začali kokrhat kohouti," řekla mi. "Dělali takovej randál, že si člověk nemoh myslet, že by bylo tolik kohoutů v městečku, a napadlo mě, že se vezou na tý lodi s biskupem." Pro toho muže, který nikdy neměl být jejím, mohla udělat jedině to, že proti příkazům Plácidy Linerové nezastrčila u vrat

závoru, aby v případě potřeby mohl zase dovnitř. Už předtím pod ně podstrčil někdo, kdo nikdy nebyl zjištěn, obálku s papírem, v němž se Santiagu Nasarovi oznamovalo, že na něj čekají, aby ho zabili, a navíc tam bylo uvedeno i místo a důvody a jiné velmi přesné podrobnosti tohoto úkladu. Vzkaz ležel na zemi, když Santiago Nasar vycházel z domu, ale neviděl ho, ani ho neviděla Divina Flor, ani nikdo jiný, až teprve dlouho poté, co byl zločin dokonán.
Odbilo šest a veřejné osvětlení bylo stále ještě rozsvícené. Ve větvích mandloní a na některých balkónech dosud visely barevné girlandy ze svatby, a leckdo si mohl myslet, že byly teprve před chvílí rozvěšeny na počest biskupa. Avšak náměstí, dlážděné až k předsíni kostela, kde stálo pódium pro hudebníky, vypadalo jako smetiště s prázdnými lahvemi a nejrůznějšími odpadky z veřejné veselice. Když Santiago Nasar vyšel ze svého domu, běželo několik lidí k přístavu, poháněno houkáním lodi.
Jediné otevřené místo na náměstí byla mlékárna vedle kostela, kam se uchýlili oba muži, kteří čekali na Santiaga Nasara, aby ho zabili. Clotilde Armentová, majitelka tohoto krámu, byla první, kdo ho v jitřním jasu uviděl, a měla dojem, že je oblečen do aluminia. "Už vypadal jako přízrak," řekla mi. Muži, kteří ho šli zabít, usnuli na stoličkách, svírajíce na klíně nože zabalené do novin, a Clotilde Armentová tajila dech, aby je neprobudila.
Byla to dvojčata: Pedro a Pablo Vicariové. Bylo jim 24 let a byli si tak podobní, že dalo práci rozeznat je. "Vypadali zarputile, ale byli dobré povahy," říkal protokol. Já je znal od obecné školy, a byl bych napsal totéž. To ráno měli dosud na sobě obleky z černé látky ze svatby, na karibské podnebí příliš těžké a upnuté, a na tvářích se jim zračila spoušť po tolika hodinách hýření, ale učinili zadost povinnosti oholit se. Přestože od předvečera oslav nepřestali pít, po těch třech dnech už nebyli opilí, jenom vypadali jako probuzení náměsíčníci. Usnuli za prvního rozbřesku, když už čekali v krámě Clotildy Armentové skoro tři hodiny, a byl to jejich první spánek od pátku. Jakžtakž se probrali při prvním zaječení lodní sirény, ale nadobro je instinkt probudil, když Santiago Nasar vyšel ze svého domu. Oba pak uchopili ten svitek novin a Pedro Vicario se začal zdvíhat.
"Pro lásku boží," šeptla Clotilde Armentová. "Nechtě to na pozdějc, už jen z úcty k panu biskupovi."
"Bylo to vnuknutí Ducha svatýho," často pak opakovala. Byl to skutečně prozřetelný nápad, ale jen s dočasnou působností. Když ho uslyšela, Vicariovic dvojčata se zamyslela a ten, který se zdvihl, zase usedl. Pohledem oba sledovali Santiaga Nasara, když se vydal přes náměstí. "Dívali se na něj spíš s lítostí," říkala Clotilde Armentová. V té chvíli přecházela náměstí děvčata z klášterní školy, neuspořádaně klusající ve svých sirotčích stejnokrojích.
Plácida Linerová měla pravdu: biskup z lodi nevystoupil. V přístavě bylo kromě oficiálních činitelů a školních dětí mnoho lidí a všude bylo vidět posady s vykrmenými kohouty, které přinesli biskupovi darem, protože jeho oblíbeným jídlem byla polévka z hřebínků. Na nákladišti bylo nahromaděno tolik dřeva, že by byla na jeho naložení potřebovala loď nejméně dvě hodiny. Ale nezdržela se. Objevila se za ohybem řeky, brblajíc jako drak, a kapela hned spustila biskupovu hymnu a kohouti začali v posadách kokrhat, až zburcovali ostatní kohouty v obci.
V oné době už legendární kolové lodi, v nichž se topilo dřevem, málem vymizely a těch několik, které zůstávaly v provozu, už nemělo pianolu ani líbánkové kajuty a jen stěží dokázalo plout proti proudu. Jenže tahle byla nová a měla dva komíny místo jednoho, s vlajkovými pruhy namalovanými na nich jako pásek na rukávu, a na zádi jí kolo z dřevěných trámců poskytovalo rychlost lodi námořní. Na hořejší palubě vedle kapitánovy kajuty stál v bílé sutaně biskup se svým španělským doprovodem. "Počasí bylo jako o vánocích," řekla moje sestra Margot. Podle ní se stalo, že zrovna když loď plula kolem přístavu, vyrazil při jejím houkání proud stlačené páry a zmáčel ty, kdo stáli blíž u břehu.
Byla to prchavá naděje: před davem na molu začal biskup dělat ve vzduchu znamení kříže a potom ho dělal už jen automaticky, bez nevole, ale také bez zájmu, dokud se loď neztratila z dohledu, a zůstal jen ten kohoutí kravál.
Santiago Nasar měl dost důvodů cítit se skradený. Na veřejnou výzvu pátera Carmen Amadora přispěl několika vozy dřeva a mimoto sám vybral kohouty s nejlákavějšími hřebínky. Byla to však jen chvilková rozmrzelost. Moje sestra Margot, kerá s ním byla na molu, shledala, že má velmi dobrou náladu a chuť pokračovat v oslavě, přestože mu aspiriny nepřinesly žádnou úlevu. "Nezdál se být zatrpklý, a jenom myslel na to, co stála ta svatba," řekla mi. Cristo Bedoya, kerý tam byl s nimi, uvedl částky, jimiž je dočista ohromil. Popíjel se Santiagem Nasarem a se mnou až skoro do čtyř, ale nešel spát k rodičům, nýbrž zůstal na kus řeči v domě dědečkově. Tam získal řadu údajů, které mu k odhadu nákladů na tu veselici dosud chyběly. Počítal, že padlo za oběť čtyřicet krocanů a jedenáct prasat pro hosty, a čtyři jalovičky, které dal ženich péct na náměstí pro celou obec. Vypilo se 205 bas pašovaného alkoholu a skoro 2000 lahví třtinové kořalky, jež se rozdávaly mezi lidmi. Nebylo jediného člověka, ať chudého nebo bohatého, který by se byl nějakým způsobem nezúčastnil této oslavy, nejrušnější, jakou kdo kdy v městečku viděl. Santiago Nasar se nahlas zasnil.
"Moje svatba bude zrovna taková," řekl. "Celý život si budou mít o čem vyprávět."
Moje sestra cítila, jak letí kolem anděl. Zase jednou si pomyslela, jak šťastná je Flora Miguelová, která má v životě tolik věcí a nádavkem dostane o příštích vánocích Santiaga Nasara. "Najednou jsem si uvědomila, že nemůže být lepší partie než on," řekla mi. "Představ si: krásný, milý a s vlastním majetkem v jedenadvaceti letech." Zvávala ho k nám na snídani, když byly bochánky z juky, a matka je právě to ráno dělala. Santiago Nasar i tentokrát s radostí přijal.
"Převlíknu se a dohoním tě," řekl a přitom zjistil, že si na nočním stolku zapomněl hodinky. "Kolik je hodin?"
Bylo 6.25. Santiago Nasar vzal Crista Bedoyu pod paží a odváděl si ho k náměstí.
"Za čtvrt hodiny jsem u vás," řekl mé sestře.
Naléhala, aby tam šli spolu hned, protože snídaně je hotová. "Bylo to zvláštní naléhání," řekl mi Cristo Bedoya. "Až mě leckdy napadlo, že Margot už věděla, že se ho chystají zabít, a chtěla ho ukrýt ve vašem domě." Přesto ji Santiago Nasar přemluvil, aby šla napřed, zatímco on se obleče do jezdeckého, poněvadž se musí dostavit včas na Boží Tvář k vyklešťování telat. Rozloučil se s ní stejným pokynem ruky, jakým se rozloučil se svou matkou, a odcházel k náměstí, odváděje si pod paží Crista Bedoyu. Bylo to naposled, co ho viděla.
Mnozí z těch, kdo byli v přístavu, věděli, že se ti dva chystají Santiaga Nasara zabít. Don Lázaro Aponte,

penzionovaný plukovník s akademií a už jedenáct let starosta města, ho pozdravil lusknutím prstů. "Měl jsem velmi reálné důvody věřit, že žádné nebezpečí už nehrozí," řekl mi. Ani páter Carmen Amador si nedělal starosti. "Když jsem ho viděl živého a zdravého, pomyslil jsem si, že to byl všechno výmysl," řekl mi. Nikdo se ani nezeptal, jestli je Santiago Nasar varován, poněvadž všem připadalo nemožné, že by nebyl.
Ve skutečnosti byla moje sestra Margot jednou z mála osob, které dosud nevěděly, že ho chce někdo zabít. "Kdybych to byla věděla, byla bych si ho odvedla k nám, i kdybych ho měla spoutat," prohlásila vyšetřovateli. Bylo zvláštní, že to nevěděla, ale ještě zvláštnější bylo, že to nevěděla ani moje matka, poněvadž ta se o všem dozvídala dříve než kdo jiný v domě, přestože už léta nevycházela na ulici a nechodila ani na mši. Oceňoval jsem tuto její schopnost od té doby, co jsem začal brzo vstávat do školy. Bledá a tajuplná, jaká byla v těch dobách, zametala v popelavém jasu svítání proutěným koštětem dvorek, a pak mi mezi jednotlivými doušky kávy vyprávěla, co se přihodilo ve světě, když jsme spali. Zdálo se, že k ní vedou nitky tajného spojení od jiných lidí v obci, zvláště jejího věku, a někdy nás překvapovala zprávami s předstihem, které se nemohla dozvědět jinak než věšteckým uměním. Nicméně toho dne nepocítila předtuchu tragédie, která se rodila od tří ráno. Byla už hotova se zametáním dvorku, a když sestra Margot odcházela vítat biskupa, zastihla ji, jak mele juku na bochánky. "Bylo slyšet kohouty," říkává matka, když na ten den vzpomíná. Ale vůbec si nespojila ten vzdálený kravál s biskupovým příjezdem, nýbrž s posledními dozvuky svatby.
Náš dům byl daleko od velkého náměstí, v mangovníkovém háji u řeky. Má sestra Margot šla do přístavu po břehu, a lidé byli příliš vzrušeni biskupovou návštěvou, než aby se zabývali jinými novinkami. Ležící nemocné vynesli před dům, aby se jim dostalo božího léku, a ženy vybíhaly ze dvorků s krocany a selaty a s nejrůznějšími pochoutkami a z protějšího břehu připlouvaly kánoe zdobené květinami. Avšak poté co biskup přejel, aniž se dotkl země, nabyla ta druhá, potlačená zpráva své pohoršlivé závažnosti. Tehdy se ji v úplnosti a bezostyšném podání dozvěděla moje sestra Margot: Angela Vicariová, ta krásná dívka, která se předešlého dne vdávala, byla vrácena do domu svých rodičů, protože manžel zjistil, že není panna. "Cítila jsem, že na umření jsem z toho já," řekla mi sestra. "Ale ať obraceli tu zvěst sem nebo tam, nikdo mi nedokázal vysvětlit, jak se stalo, že je nakonec do podobné šlamastyky zapleten chudák Santiago Nasar." S určitostí věděli jenom to, že na něj bratři Angely Vicariové čekají, aby ho zabili.
Sestra se vrátila domů a musila se kousat do rtů, aby neplakala. V jídelně našla matku v modře květovaných nedělních šatech, které si oblékla, kdyby nás biskup přišel pozdravit, a zrovna si zpívala romanci o neviditelné lásce, přičemž chystala na stůl. Sestra si všimla, že je prostřeno pro jednoho víc než obvykle.
"To je pro Santiaga Nasara," řekla jí matka. "Řekli mi, žes ho pozvala na snídani."
"Dej to pryč," řekla sestra.
Potom jí všechno vypověděla. "Ale tvářila se, jako by to už věděla," řekla mi. "Jako vždycky, když jí člověk něco začne vyprávět. Než se příběh dostane do poloviny, ona už ví, jak skončí." Tahle špatná zpráva byla pro matku zašmodrchaný uzel. Santiago Nasar dostal po ní jméno a navíc byla jeho kmotrou, ale byla také pokrevně spřízněna s Purou Vicariovou, matkou vrácené nevěsty. Ještě ani nedoposlechla tu zprávu a už si obula střevíce s podpatkem a přehodila přes sebe mantilu, kterou jinak nosila jen na kondolenční návštěvy. Otec, který to všechno slyšel z postele, přišel v pyžamu do jídelny a znepokojeně se jí ptal, kam jde.
"Varovat kmotru Plácidu," odpověděla. "Není správné, aby kdekdo věděl, že jí jdou zabít syna, a aby ona byla jediná, kdo to neví."
"Spojuje nás s ní zrovna tolik svazků jako s Vicariovými," řekl otec.
"Vždycky je třeba být na straně mrtvého," odvětila.
Z dalších pokojů začínali přicházet moji mladší sourozenci. Ti nejmenší, jak se jich dotkl závan tragédie, se dali do pláče. Matka na ně nedbala, jedinkrát v životě, ani nevěnovala pozornost manželovi.
"Počkej a já se obleču," řekl jí.
Byla už na ulici. Bratr Jaime, kterému tenkrát nebylo víc než sedm let, byl jediný oblečen, poněvadž se chystal do školy.
"Jdi s ní ty," nařídil otec.
Jaime za ní vyběhl, aniž věděl, co se děje ani kam jdou, a chytil se jí za ruku. "Mluvila sama pro sebe," řekl mi Jaime. "Zatracení chlapi, říkala velice potichu, dobytek neřádnej, kterej nedokáže nic jinýho než způsobit neštěstí." Ani si neuvědomovala, že vede za ruku dítě. "Museli si myslet, že jsem se zbláznila," řekla mi. "Pamatuju se jenom, že z dálky bylo slyšet povyk, jako by byla znova začala svatební veselice, a že kdekdo běžel k náměstí." S rozhodností, jaké byla schopna, když šlo o život, přidala do kroku, až se kdosi, kdo běžel v opačném směru, slitoval nad její potřeštěností.
"Nenamáhejte se, Luiso Santiago," křikl na ni v běhu. "Už ho zabili."

Bayardo San Román, muž, který vrátil manželku, přijel poprvé v srpnu předešlého roku: šest měsíců před svatbou. Přijel týdenní lodí s brašnami zdobenými stříbrem v souladu s přezkami na opasku a kroužky na botách. Bylo mu takových třicet, ale vůbec na ně nevypadal, neboť měl úzký pas toreadora, světle hnědé oči a pleť osmahlou dlouhodobým působením ledku. Přijel v krátkém kabátku a velmi úzkých kalhotách, obojím z přírodní teletiny, a s kozinkovými rukavicemi téže barvy. Magdalena Oliverová s ním jela na lodi a celou cestu z něj nemohla spustit oči. "Vypadal jako teplouš," řekla mi. "A byla to škoda, protože jinak měl člověk chuť jen ho pomazat máslem a sníst ho zaživa." Nebyla jediná, která si to myslela, ani poslední, kdo si uvědomil, že Bayardo San Román není muž, který by se dal poznat na první pohled.
Moje matka mi psala do koleje koncem srpna a v náhodné poznámce se zmínila: "Přijel tuze zvláštní člověk." A v následujícím dopise psala: "Ten zvláštní člověk se jmenuje Bayardo San Román a kdekdo říká, že je okouzlující, ale já ho neviděla." Nikdo se nikdy nedozvěděl, proč přijel. Komusi, kdo neodolal pokušení krátce před svatbou se ho na to zeptat, odpověděl: "Jezdil jsem od obce k obci a hledal s kým se oženit." Třebas to byla pravda, ale zrovna tak mohl

odpovědět cokoliv jiného, poněvadž měl svérázný způsob řeči, který mu sloužil spíš k zastírání než sdělování.
Hned ten večer, kdy přijel, v kině prohlásil, že je železniční inženýr, a mluvil o tom, jak je naléhavé postavit trať do vnitrozemí, abychom předešli rozmarům řeky. Druhý den musel odeslat telegram a sám ho na přístroji vyťukal a navíc seznámil telegrafistu se svým návodem, jak dále užívat vybitých baterií. Stejně odborně hovořil o nemocech v pohraničí s vojenským lékařem, který u nás v té době prováděl odvody. Měl rád hlučné a dlouhé oslavy, ale opičku míval veselou, vždycky se snažil zabránit hádkám a nesnášel švindlování. Jednou v neděli po mši vyzval nejhbitější plavce, kterých bylo hodně, aby zkusili, kdo dřív přeplave řeku tam a zpátky, a nejlepší z nich nechal za sebou o dvacet temp. Matka mi to vypsala v dopise a nakonec přidala typicky svůj komentář: "Zdá se, že taky plave ve zlatě." To odpovídalo legendě, že Bayardo San Román je nejen schopen všechno dobře udělat, ale že má k dispozici i nevyčerpatelné prostředky.
V jednom dopise ze října mu moje matka udělila konečné požehnání. "Lidi ho mají moc rádi," psala mi, "protože je poctivý a má dobré srdce, a minulou neděli přijímal na kolenou a přisluhoval latinsky při mši." V té době nebylo dovoleno přijímat vestoje a mše se sloužila pouze latinsky, ale moje matka se leckdy uchyluje k takovýmto nadbytečným upřesněním, když chce něco důrazně vystihnout. Přesto mi však po tomto posvěcujícím verdiktu napsala další dva dopisy, kde se o Bayardu San Románovi vůbec nezmínila, ani když už bylo až příliš známo, že se chce oženit s Angelou Vicariovou. Teprve hezky dlouho po té nešťastné svatbě mi přiznala, že se s ním seznámila, až když už bylo pozdě opravit říjnový dopis, a že se z jeho zlatavých očí zachvěla hrůzou.
"Připadal mi jako ďábel," řekla mi, "ale tys mi sám říkal, že se takovéhle věci nemají sdělovat písemně."
Poznal jsem ho o něco později než ona, když jsem přijel na vánoční prázdniny, a neshledal jsem ho tak zvláštním, jak se říkalo. Zdál se mi skutečně přitažlivý, ale velice daleko od toho idylického vidění Magdaleny Oliverové. Zdál se mi vážnější, než se dalo soudit podle jeho nezbednosti, a jako by v nitru skrýval jakési napětí, stěží zastírané přehnaným vtipkováním. A především se mi zdálo, že to je člověk velice smutný. Tehdy už jednoznačně uspořádal svůj milostný vztah k Angele Vicariové.
Nikdy se pořádně nezjistilo, jak se poznali. Majitelka penziónu pro pány, kde Bayardo San Román bydlel, vyprávěla, že koncem září odpočíval po obědě v houpacím křesle salónu, když šly přes náměstí Angela Vicariová a její matka s dvěma koši umělých květin. Bayardo San Román se napůl probral z dřímoty, spatřil ty dvě ženy, oblečené v ponuré černi, které se zdály jedinými živými bytostmi v malátnosti druhé odpolední hodiny, a zeptal se, kdo je ta dívka. Majitelka mu odpověděla, že to je nejmladší dcera ženy, která jde s ní, a že se jmenuje Angela Vicariová. Bayardo San Román je sledoval pohledem až na druhý konec náměstí.
"To jméno jí sedí," řekl.
Potom si položil hlavu na opěradlo křesla a zase zavřel oči.
"Až se probudím," řekl, "připomeň mi, že se s ní ožením."
Angela Vicariová mi vyprávěla, že s ní majitelka penziónu mluvila o této epizodě ještě předtím, než se o ni Bayardo San Román ucházel. "Moc jsem se vylekala," řekla mi. Tři osoby, které bydlely v penziónu, potvrdily, že se ta epizoda skutečně udala, ale jiné čtyři v její pravdivost nevěřily. Naproti tomu všechny verze se shodovaly v tom, že se Angela Vicariová a Bayardo San Román poprvé uviděli při vlasteneckých slavnostech v říjnu a dobročinné pouti, kde měla za úkol vyhlašovat výhry v tombole. Bayardo San Román přišel na pouť a rovnou šel ke stánku obsluhovanému unylou hlasatelkou, vězící až po bradu ve smutku, a zeptal se jí, kolik stojí gramofon s perleťovým vykládáním, který měl být hlavním lákadlem loterie. Odpověděla mu, že není na prodej, ale že se o něj bude losovat.
"Tím líp," řekl, "tak to bude snazší a navíc lacinější."
Přiznala mi, že se mu podařilo na ni zapůsobit, ale z důvodů příčících se lásce. "Protivili se mi muži povýšení, a nikdy jsem neviděla žádného tak nafoukaného," řekla mi, vybavujíc si onen den. "Navíc jsem myslela, že je Žid." Její odpor k němu se ještě zvětšil, když uprostřed všeobecné dychtivosti vyhlašovala výsledek losování o gramofon, a skutečně ho vyhrál Bayardo San Román. Nedovedla si představit, že jen proto, aby na ni zapůsobil, skoupil všechna čísla toho tahu.
Když se ten večer Angela Vicariová vrátila domů, našla tam gramofon, zabalený do dárkového papíru a ozdobený mašlí z organtýnu. "Nikdy jsem se nedozvěděla, jak zjistil, že mám narozeniny," řekla mi. Dalo jí práci přesvědčit rodiče, že neposkytla Bayardu San Románovi žádný důvod k tomu, aby jí poslal podobný dar, a tím méně aby to udělal způsobem tak okázalým, že to nikomu neušlo. Takže její starší bratři Pedro a Pablo odnesli gramofon do penziónu, aby jej vrátili majiteli, a vyvolali kolem toho takový rozruch, že nebylo nikoho, kdo by jej byl viděl přinášet a neviděl by jej putovat zpátky. Jediné, s čím rodina nepočítala, byla neodolatelná roztomilost Bayarda San Romana. Dvojčata se znovu objevila teprve nazítřek za svítání, v poněkud podrouženém stavu, a nejenže opět přinášela gramofon, ale přiváděla i Bayarda San Romana, aby spolu pokračovali v pitce u nich doma.
Angela Vicariová byla nejmladší z dětí rodiny žijící ve skrovných poměrech. Její otec Poncio Vicario byl zlatník chudých, a jak pořád tepal tu zlatou krásu, aby udržel čest rodiny, přišel o zrak. Její matka Purísima del Carmen bývala učitelkou, dokud se jednou provždy nevdala. Její mírný a poněkud zkormoucený vzhled velmi dobře zastíral strohost její povahy. "Vypadala jako jeptiška," vzpomíná Mercedes. S takovou obětavostí se zasvětila péči o manžela a výchově dětí, že člověk někdy zapomínal, že pořád ještě žije. Obě nejstarší dcery se vdaly velice pozdě. Kromě dvojčat měli ještě prostřední dceru, která umřela na večerní horečky, a tehdy už dva roky drželi po ní smutek, volnější v domě, ale přísný na ulici. Bratři byl vedeni k tomu, aby se z nich stali muži. Děvčata byla vychovávána pro vdavky. Uměla vyšívat v rámu, šít na stroji, paličkovat krajky, prát a žehlit, vyrábět umělé květiny a ozdobné cukroví a sestavit oznámení o zásnubách. Na rozdíl od tehdejších dívek, které zanedbaly kult smrti, se všechny čtyři výborně vyznaly ve starodávné vědě, jak bdít u nemocných, utěšovat umírající a oblékat mrtvé. Jediné, co jim matka vytýkala, byl zvyk česat se před spaním. "Děvčata," říkala jim, "večer se nečesejte, nebo se opozdí mořeplavci." Měla za to, že až na tuhle

drobnost není dcer lépe vychovaných. "Jsou dokonalé," slyšel jsem ji často říkat. "Kterýkoliv muž s nimi bude šťastný, protože byly vychovány, aby dovedly trpět." Nicméně ti dva, kteří se oženili s oběma nejstaršími, měli potíže s prolomením jejich kruhu, protože vždycky chodily všude spolu a pořádaly bály jen pro ženy a měly sklon nacházet v mužských záměrech nekalé úmysly.
Angela Vicariová byla z těch čtyř nejhezčí a matka říkala, že se jako velké královny dějin narodila s pupeční šňůrou obtočenou kolem krku. Avšak její bezmocný vzhled a chudoba ducha jí věštily nejistou budoucnost. Já ji vídal rok po roce při svých vánočních prázdninách, a pokaždé vypadala větší chudinka, když tak odpoledne usedla k oknu otcovského domu, aby tam vyráběla z hadříků květiny a zpívala se sousedkami dívčí valčíky. "Už jenom ji pověsit na drát," říkal mi Santiago Nasar, "tu tvou unylou sestřenici." A tu jsem ji jednou krátce před tím smutkem za sestru poprvé potkal na ulici v ženském oblečení a s nakadeřenými vlasy, a nechtělo se mi věřit, že je to pořád ona. To však bylo jen chvilkové zjevení: s léty se její chudoba ducha zhoršovala. Do té míry, že když vešlo ve známost, že se s ní chce Bayardo San Román oženit, považovalo to mnoho lidí za nějaký podraz přivandrovalce.
Rodina nejenže ho brala vážně, ale i s velkým nadšením. Až na Puru Vicariovou, která stanovila jako podmínku, aby Bayardo San Román prokázal svou totožnost. Až do té doby nikdo nevěděl, co je zač. Jeho minulost nesahala dál než k onomu odpoledni, kdy ve své umělecké výstroji vystoupil z lodi, a o svém původu zachovával takovou mlčenlivost, že i nejbláznivější dohad mohl být pravdivý. Dokonce se říkalo, že jako velitel oddílu vyhlazoval vesnice a rozséval hrůzu v Casanare, že je uprchlík z Cayenne, že ho kdosi viděl v Pernambucu, jak si vydělává na živobytí s párem cvičených medvědů, a že ve Větrném průlivu vyzvedl z mořského dna pozůstatky španělského korábu s nákladem zlata. Takovýmto domněnkám učinil Bayardo San Román přítrž prostým způsobem: přivedl celou svou rodinu.
Byli čtyři: otec, matka a dvě vzrušující sestry. Přijeli fordkou T s vládním číslem, jejíž vřískavý klakson rozbouřil ulice v jedenáct dopoledne. Matka, Alberta Simondsová, velká mulatka z Curaçaa, která mluvila španělštinou dosud prošpikovanou tamější hatmatilkou, byla v mládí vyhlášena za nejkrásnější ze dvou set nejkrásnějších Antilanek. Sestry, obě v plném rozkvětu, vypadaly jako dvě klisničky, s kterými to jen hraje. Hlavní trumf však byl otec: generál Petronio San Román, hrdina občanských válek z minulého století, který patřil k největším chloubám konzervativního režimu, poněvadž u Tucurincy porazil a zahnal na útěk plukovníka Aureliana Buendíu. Moje matka byla jediná, kdo se s ním nešel pozdravit, když se dozvěděla, kdo je. "Zdálo se mi správné, aby se vzali," řekla mi. "Jenže to byla jedna věc, a něco úplně jiného bylo podat ruku člověku, který nařídil zezadu střílet na Gerinelda Márqueze." Hned jak se vyklonil z okénka automobilu a zdravil bílým kloboukem, všichni ho poznali podle jeho velmi rozšířených podobizen. Měl lněný oblek pšeničné barvy, boty z korduánu se zkříženými šněrovadly a zlaté brýle se skřipcem na kořeni nosu, spojené řetízkem s knoflíkovou dírkou vesty. Na klopě se mu skvěla medaile za statečnost a v ruce držel hůl, na jejímž knoflíku byl vyřezán státní znak. Z automobilu, úplně pokrytého horkým prachem našich špatných cest, vystoupil jako první a stačilo, aby se jen objevil na stupátku, a hned si každý uvědomil, že si Bayardo San Román vezme, koho jen bude chtít. Byla to Angela Vicariová, kdo si nechtěl vzít jeho. "Zdál se mi pro mě příliš mužný," řekla mi. Navíc se ji Bayardo San Román ani nepokoušel získávat, nýbrž okouzlil svými roztomilostmi rodinu. Angela Vicariová nikdy nezapomněla na hrůzu toho večera, kdy jí rodiče a starší sestry s manžely, shromáždění v rodinném salónu, uložili jako povinnost provdat se za muže, kterého sotva spatřila. Dvojčata se držela stranou. "Považovali jsme to za ženskou záležitost," řekl mi Pablo Vicario. Rozhodujícím argumentem rodičů bylo, že rodina, kterou šlechtí skromnost, nemá právo takovou odměnou osudu pohrdnout. Angela Vicariová se stěží odvážila uvést jako námitku, že chybí láska, ale matka ji vyvrátila jedinou větou:
"I lásce se musí člověk učit."
Na rozdíl od tehdy dlouhé a pod dozorem probíhající zásnubní doby byla ta jejich na naléhání Bayarda San Romana jenom čtyřměsíční. Kratší nebyla jen proto, že Pura Vicariová vyžadovala, aby se počkalo, až skončí rodinný smutek. Ale vzhledem k neodolatelnému způsobu, jakým Bayardo San Román všechno zařizoval, tento čas úplně stačil.
"Jednou večer se mě zeptal, který dům se mi nejvíc líbí," vyprávěla mi Angela Vicariová. "A já mu odpověděla, ačkoliv jsem netušila, kam míří, že nejhezčí ve městě je vila vdovce Xiuse." Já bych byl řekl totéž. Stála na kopci ovívaném větrem a z terasy bylo vidět ničím neohraničený ráj bažin porostlých fialovými sasankami a za jasných letních dnů se daly odtud pozorovat zářivý obzor Karibského moře a zaoceánské turistické lodi z Cartageny de Indias. Bayardo San Román šel ještě týž večer do Společenského klubu a přisedl ke stolu vdovce Xiuse, aby si s ním zahrál partii domina.
"Vdovce," řekl mu, "koupím váš dům."
"Není na prodej," řekl vdovec.
"Koupím ho se vším, co je uvnitř."
Vdovec Xius mu se starosvětskou zdvořilostí vysvětlil, že předměty v domě kupovala manželka po celý svůj odříkavý život a že pro něj nadále jsou jakoby její částí. "Mluvil se srdcem na dlani," řekl mi doktor Dionisio Iguarán, který hrál s nimi. "Byl jsem přesvědčen, že by raději umřel, než aby prodal dům, kde byl více než třicet let šťasten." I Bayardo San Román uznal jeho důvody.
"Dobrá," řekl. "Tak mi prodejte dům prázdný."
Avšak vdovec se až do konce hry ubránil. Po třech večerech se Bayardo San Román ke stolu s dominem vrátil už lépe připravený.
"Vdovce," začal znovu, "kolik stojí ten dům?"
"Nebyl odhadován."
"Řekněte jakoukoliv cenu."
"Je mi líto, Bayardo," řekl vdovec, "ale vy mladí nechápete důvody srdce."
Bayardo San Román se nerozmýšlel ani okamžik.
"Dejme tomu pět tisíc pesos," řekl.

"Hrajte čistou hru," ohradil se vdovec s ostražitou důstojností. "Ten dům takovou hodnotu nemá."
"Deset tisíc," řekl Bayardo San Román. "Teď hned a bankovky jednu po druhé na stůl."
Vdovec se na něj podíval s očima plnýma slz. "Plakal vzteky," řekl mi doktor Dionisio Iguarán, který byl nejen lékař, ale také literát. "Představ si: taková suma na dosah ruky, a muset odmítnout z pouhé slabosti ducha." Vdovci Xiusovi nevyšel hlas z hrdla, ale bez zaváhání zavrtěl hlavou.
"Tak mi tedy prokažte poslední laskavost," řekl Bayardo San Román. "Počkejte tady na mě pět minut."
Za pět minut se do Společenského klubu skutečně vrátil s těmi stříbrem pobitými brašnami a vysázel na stůl deset hromádek bankovek, ještě s tištěnými páskami Státní banky, každou po tisíci pesos. Vdovec Xius zemřel za dva měsíce. "Umřel na tamto," prohlašoval doktor Dionisio Iguarán. "Byl zdravější než my, ale když jsem ho vyšetřoval, slyšel jsem, jak mu v srdci bublají slzy." Neboť nejenže prodal dům se vším, co bylo uvnitř, nýbrž ještě poprosil Bayarda San Romána, aby mu platil postupně, protože mu nezůstal ani kufr pro útěchu, aby měl tolik peněz kam uložit.
Nikoho by nebylo napadlo, a taky to nikdo neřekl, že by Angela Vicariová nebyla panna. Nebylo známo, že by byla s někým chodila, a vyrůstala spolu se sestrami pod přísným dohledem železné matky. Ani když jí do svatby chyběly necelé dva měsíce, nedovolila Pura Vicariová, aby si sama šla s Bayardem San Románem prohlédnout dům, kde měli bydlet, nýbrž ona a slepý otec ji doprovodili, aby strážili její čest. "Prosila jsem Pánaboha jenom o to, aby mně dal odvahu zabít se," řekla mi Angela Vicariová. "Ale nedal mi ji." Byla tak umořená, že se rozhodla povědět matce pravdu, aby se těch muk zbavila, ale dvě jediné důvěrné přítelkyně, které jí u okna pomáhaly vyrábět z hadříků květiny, jí tento dobrý úmysl rozmluvily. "Slepě jsem je poslechla," řekla mi, "poněvadž jsem jim uvěřila, že se vyznají v tom, jak na mužské vyzrát." Ujistily ji, že skoro všechny ženy ztrácejí panenství při dětských úrazech. Tvrdily jí, že i nejnáročnější manželé se smíří s čímkoliv, jen když o tom nikdo neví. Nakonec ji přesvědčily, že většina mužů je na počátku svatební noci tak vystrašená, že bez ženiny pomoci jsou neschopni vůbec něco podniknout a v hodině pravdy si neuvědomují ani své vlastní činy. "Věří jedině tomu, co vidí na prostěradle," řekly jí. A tak ji tedy naučily babským fintám, jak předstírat ztracenou nevinnost a jak potom na dvorku svého domu při svém prvním jitru novomanželky vystavit na slunci plátěné prostěradlo se skvrnou poctivosti.
S touto iluzí se vdávala. Bayardo San Román se zase nepochybně ženil s iluzí, že si za nesmírnou hodnotu své moci a svého majetku kupuje štěstí, neboť čím více se rozšiřovaly plány na oslavu, tím více bláznivých myšlenek ho napadalo, jak ji ještě zvětšit. Když byla ohlášena návštěva biskupova, pokusil se posunout svatbu o den, aby je oddal on, ale Angela Vicariová se postavila proti tomu. "Pravda je ta," řekla mi, "že jsem nechtěla, aby mi požehnal člověk, který z kohoutů uřezával jenom hřebínky na polévku a všechno ostatní zahazoval." Nicméně i bez biskupova požehnání nabyla oslava vlastní síly, tak těžko ovladatelné, že se samému Bayardu San Románovi vymkla z rukou a stala se nakonec záležitostí veřejnou.
Generál Petronio San Román a jeho rodina přijeli tentokrát čestnou lodí Národního kongresu, která zůstala až do skončení slavnosti zakotvená u mola, a s nimi přijelo mnoho význačných lidí, kteří však v tom ruchu nových tváří prošli bez povšimnutí. Přivezli tolik darů, že bylo nutné dát do pořádku zapomenutou halu první elektrárny, aby se mohly vystavit ty nejúžasnější, a ostatní hned odvezli do někdejšího domu vdovce Xiuse, kde už bylo všechno připraveno k přijetí novomanželů. Ženich dostal automobil se sklápěcí střechou a pod továrním štítkem bylo gotickým písmem vyryto jeho jméno. Nevěsta dostala kazetu s příbory z ryzího zlata pro čtyřiadvacet osob. Mimoto s sebou přivezli taneční soubor a dva valčíkové orchestry, jež nikterak neladily s místními kapelami a mnoha lidovými a harmonikovými skupinami, které přicházely přilákány ruchem veselice.
Rodina Vicariovic žila ve skrovném domě s cihlovými zdmi a palmovou střechou završenou dvěma vikýři, kde v lednu sedávaly na vejcích vlaštovky. V průčelí měl pavláčku, kterou skoro úplně zabíraly květináče, a vzadu velký dvůr s puštěnými slepicemi a ovocnými stromy. Na konci dvora měla dvojčata prasečí chlívek i s příslušným obětním kamenem a stolem na čtvrcení; chov vepřů byl dobrý zdroj domácích příjmů, poté co Poncio Vicario přišel o zrak. Začal s tím Pedro Vicario, ale když šel na vojnu, naučil se jatečnímu řemeslu i jeho bratr.
Vnitřek domu stačil sotva na bydlení. Proto se starší sestry pokusily požádat o zapůjčení nějakého domu, když si uvědomily, jaký rozsah má slavnost mít. "Představ si," řekla mi Angela Vicariová, "myslely na dům Plácidy Linerové, ale rodiče naštěstí umíněně trvali na své zásadě, že naše dcery se budou vdávat v naší chalupě, anebo se nebudou vdávat vůbec." A tak natřeli dům jeho původní žlutou barvou, dali do pořádku všechny dveře a spravili podlahy a dostali ho do co možná nejvhodnějšího stavu pro tak okázalou svatbu. Dvojčata si odvedla vepře jinam a vybílila prasečník nehašeným vápnem, ale i tak bylo zřejmé, že bude málo místa. Nakonec přičiněním Bayarda San Romana strhli oplocení dvora, požádali o zapůjčení sousedních domů na tanec a pod loubím tamarindů rozestavili stoly a lavice z hrubých prken, aby bylo kde zasednout k jídlu.
Jediný nepředvídaný zádrhel způsobil ženich ráno v den svatby, protože přišel pro Angelu Vicariovou s dvouhodinovým zpožděním, a ona odmítala obléknout se do svatebních šatů, dokud ho neuvidí v domě. "Představ si," řekla mi, "dokonce by mě bylo potěšilo, kdyby byl nepřišel, ale nikdy, aby mě nechal už oblečenou." Její obezřetnost se zdála na místě, protože pro ženu nebylo ostudnější veřejné pohany než zůstat sedět ve svatebních šatech. Naproti tomu ten fakt, že se Angela Vicariová opovážila vzít si závoj a pomerančové květy, aniž byla panna, měl být později vykládán jako zneuctění symbolů čistoty. Moje matka byla jediná, kdo ocenil jako projev statečnosti, že se svými poznamenanými kartami hrála až do nejzazších důsledků. "V té době," vysvětlila mi, "Pánbůh tyhle věci chápal."
Naproti tomu se dodnes nikdo nedozvěděl, jakými kartami hrál Bayardo San Román. Od okamžiku, kdy se konečně objevil v šosatém kabátu a s cylindrem, až do chvíle, kdy s původkyní svých trampot utekl z tanečního reje, byl dokonalým obrazem šťastného ženicha.
Taky se nikdy nezjistilo, s jakým kartami hrál Santiago Nasar. Byl jsem s ním spolu s Cristem Bedoyou a mým bratrem Luisem Enriquem celou tu dobu, v kostele i na veselici, a nikdo z nás nezpozoroval v jeho chování ani sebemenší

změnu. Musel jsem to mnohokrát opakovat, poněvadž my čtyři jsme vyrůstali společně a drželi jsme spolu ve škole a potom i ve stejné partě o prázdninách, a nikdo si nemohl myslet, že bychom měli nějaké tajemství, o které bychom se nepodělili s ostatními, a tím méně tajemství tak veliké.
Santiago Nasar měl slavnosti rád, a největší potěšení zažil vpředvečer své smrti, když počítal, na kolik ta svatba přišla. V kostele odhadl, že bylo použito květinové výzdoby v hodnotě rovnající se nákladům na květiny pro čtrnáct pohřbů první třídy. Tahleta důkladnost mě pak pronásledovala ještě mnoho let, poněvadž Santiago Nasar mi často říkal, že vůně květin v uzavřeném prostoru má pro něj bezprostřední spojitost se smrtí, a ten den mi to opakoval, když jsme vstupovali do chrámu. "Na svém pohřbu květiny nechci," řekl mi, aniž ho napadlo, že se hned nazítří budu muset postarat, aby tam nebyly. Cestou z kostela do domu Vicariových spočítal cenu barevných girland, jimiž byly vyzdobeny ulice, odhadl výdaje na hudbu a rakety a dokonce i na syrovou rýži, kterou nás při uvítání zasypali. V poledním vedru obešli novomanželé dvůr. Bayardo San Román se s námi velice spřátelil, stal se naším kamarádem z mokré čtvrti, jak se tehdy říkalo, a zdálo se, že mu je u našeho stolu náramně dobře. Angela Vicariová bez závoje a věnečku a v atlasových šatech promáčených potem rázem nabyla vzhledu vdané ženy. Santiago Nasar počítal, a řekl to Bayardu San Románovi, že do té chvíle může stát svatba takových devět tisíc peso. Bylo zřejmé, že ona to pochopila jako neomalenost. "Matka mě učila, že před lidmi se nikdy nemá mluvit o penězích," řekla mi. Bayardo San Román to naproti tomu přijal velice přívětivě a dokonce s jistou chloubou.
"Skoro," řekl, "ale teprve začínáme. Na konci to bude přibližně dvojnásobek."
Santiago Nasar se nabídl, že to ověří do posledního centimu, a život mu na to právě tak vystačil. Na základě konečných údajů, které mu příštího dne, 45 minut před smrtí, poskytl v přístavu Cristo Bedoya, skutečně zjistil, že odhad Bayarda San Romana byl přesný.
Na veselici jsem si uchovával vzpomínku velice zmatenou, než jsem se rozhodl sestavit si ji po kusech z cizí paměti. Léta se u nás doma vykládalo, jak můj otec na počest novomanželů znovu začal hrát na housle svého mládí, jak moje sestra jeptiška tancovala v řeholním hábitu merengue a jak doktor Dionisio Iguarán, který byl bratrancem mé matky, dosáhl toho, že ho vzali na tu čestnou loď, aby tady nazítří nebyl, až přijede biskup. Při pátrání, které jsem podnikal pro tuto kroniku, jsem posbíral spoustu okrajových zážitků, a mezi nimi i žertovnou vzpomínku na San Románovy sestry, jejichž sametové šaty s velkými motýlími křídly, připevněnými na zádech zlatými sponkami, upoutaly na sebe větší pozornost než péřový chochol a krunýř válečných medailí jejich otce. Mnoho lidí vědělo, že jsem v podroušenosti navrhl při té veselici Mercedes Barchové, aby se za mě provdala, ačkoliv teprve nedávno vychodila základní školu, jak mi to sama připomněla, když jsme se čtrnáct let nato brali. Co jsem si z té neblahé neděle nejvýrazněji a navždycky uchoval v paměti, byl pohled na starého Poncia Vicaria, jak sedí sám na stoličce uprostřed dvora. Posadili ho tam možná v domnění, že to je čestné místo, a hosté o něj zakopávali, pletli si ho s někým jiným, posunovali ho na jiné místo, aby nepřekážel, a on pokyvoval sněhobílou hlavou na všechny strany se zmateným výrazem člověka, který teprve docela nedávno oslepl, odpovídaje na otázky, které nebyly určeny jemu, a opláceje letmé pozdravy, s nimiž se na něj nikdo neobracel, šťasten ve svém kruhu zapomnění, s košilí do tuha naškrobenou a s guajakovou holí, kterou mu na tu slavnost koupili.
Oslava formálně skončila v šest odpoledne, když se rozloučili čestní hosté. Loď odplula s rozsvícenými světly, nechávajíc za sebou ručej pianolových valčíků, a na okamžik jsme zůstali zmateni nad propastí nejistoty, než jsme se zase navzájem poznali a ponořili se do bažin pokračující pitky. Novomanželé se objevili krátce nato v otevřeném automobilu, který si v tom davu těžce razil cestu. Bayardo San Román odpaloval rakety, přihýbal si kořalky z lahví, které mu lidé ze všech stran podávali, a spolu s Angelou Vicariovou vystoupil z vozu, aby se zapojili do kruhu cumbiamby. Nakonec přikázal, abychom na jeho útraty tancovali dál, dokud nám budou síly stačit, a odvezl si vyděšenou manželku do domu svých snů, kde vdovec Xius býval šťastný.
Veřejná zábava se tak kolem půlnoci rozdrolila do menších skupin a otevřený zůstal jen podnik Clotildy Armentové na jedné straně náměstí. Santiago Nasar a já jsme šli s mým bratrem Luisem Enriquem a Cristem Bedoyou do domu milosrdenství Marie Alejandriny Cervantesové. Mezi mnoha jinými se tam zastavili i bratři Vicariové a popíjeli s námi a zpívali se Santiagem Nasarem pět hodin předtím, než ho zabili. Zřejmě zůstávalo ještě několik roztroušených ohnisek původní veselice, protože ze všech stran k nám doléhaly poryvy hudby a vzdálených hádek, a nepřestaly k nám stále smutněji doléhat bezmála až do chvíle, kdy zahoukala loď s biskupem. Pura Vicariová vyprávěla mé matce, že si šla lehnout v jedenáct v noci, poté co jí starší dcery pomohly trochu poklidit tu spoušť po svatbě. Asi tak v deset, když na dvoře ještě vyzpěvovalo několik opilců, poslala si Angela Vicariová pro kufříček s osobními potřebami, který byl v šatníku v její ložnici, a ona jí chtěla poslat taky kufr s denním prádlem, ale posel spěchal. Hluboce usnula, když někdo zaklepal na vrata. "Byly to tři velice pomalé údery," vyprávěla matce, "ale ozýval se v nich takový ten podivný příznak špatných zpráv." Vyprávěla jí, že otevřela vrátka, ale nerozsvítila, aby nikoho nevzbudila, a ve světle pouliční lucerny uviděla Bayarda San Romana s nezapnutou hedvábnou košilí a ve šviháckých kalhotách na gumových šlích. "Měl takovou zelenou barvu jako ve snu," řekla Pura Vicariová mé matce. Angela Vicariová stála ve stínu, takže ji uviděla, teprve když ji Bayardo San Román chytil za paži a přitáhl na světlo. Ty atlasové šaty měla potrhané a až do pasu byla zabalená do ručníku. Pura Vicariová si myslela, že se s autem zřítili do propasti a leží tam na dně mrtví.
"Ježíši Kriste," řekla vyděšeně. "Odpovězte, jestli jste ještě z tohohle světa."
Bayardo San Román nevstoupil, ale mírně postrčil manželku dovnitř domu, aniž řekl slovo. Potom políbil Puru Vicariovou na tvář a promluvil k ní velice sklesle, ale i s velkou něhou.
"Díky za všechno, máti," řekl jí. "Vy jste světice."
Jenom Pura Vicariová věděla, co dělala v následujících dvou hodinách, a svoje tajemství si vzala do hrobu. "Pamatuju se jedině na to, že mě jednou rukou držela za vlasy a druhou mě mlátila tak zuřivě, že jsem myslela, že mě zabije," vyprávěla mi Angela Vicariová. Ale i tohle dělala tak potichu, že se její manžel a starší dcery, spící ve vedlejších

pokojích, o ničem nedozvěděli až do svítání, kdy už byla pohroma dokonána.
Dvojčata se vrátila domů na matčinu naléhavou výzvu krátce před třetí. Našli Angelu Vicariovou nataženou tváří dolů na pohovce v jídelně a s obličejem zhmožděným od ran, ale přestala už plakat. "Už jsem nebyla ustrašená," řekla mi. "Naopak: měla jsem pocit, že jsem se konečně zbavila smrtelné ochablosti, a chtěla jsem jenom, aby všechno rychle skončilo a abych si už mohla lehnout a spát." Pedro Vicario, ráznější z obou bratrů, ji zvedl za pas a posadil v jídelně na stůl.
"No tak, holčičko," řekl jí a celý se chvěl vztekem, "pověz nám, kdo to byl."
Zarazila se jen na chvilinku nezbytnou k vyslovení jména. Zapátrala po něm v temnotách, našla ho na první pohled mezi tolika jinými zaměnitelnými jmény z tohoto i onoho světa a přesným bodcem ho přibila na stěnu jako motýla bez vlastní vůle, jehož rozsudek je odevždy zpečetěný. "Santiago Nasar," řekla.

Advokát se držel teze, že šlo o zabití na nutnou obranu cti, a porota jeho pojetí přijala; na závěr přelíčení dvojčata prohlásila, že by to z týchž důvodů udělala tisíckrát znovu. Předpokládali toto zaměření obhajoby už od chvíle, kdy se několik minut po zločinu uchýlili pod ochranu své církve. Celí zadýchaní vpadli do farního domu, zblízka pronásledováni skupinou rozohněných Arabů, a nože s čistou ocelí položili na stůl před pátera Amadora. Oba byli vyčerpáni tou barbarskou prací se smrtí a šaty i paže měli zbrocené a tvář umazanou od potu a dosud živé krve, ale farář vzpomínal na to, jak se mu přišli vzdát, jako na akt velice důstojný.
"Zabili jsme ho vědomě," řekl Pedro Vicario, "ale jsme nevinní."
"Možná před Pánembohem," řekl páter Amador.
"Před Pánembohem i před lidmi," řekl Pablo Vicario. "Byla to věc cti."
Ba co víc: při rekonstrukci činu předstírali mnohem sveřepější zuřivost, než tomu bylo ve skutečnosti, a to do té míry, že bylo nezbytné dát natřít na veřejné útraty hlavní vrata domu Plácidy Linerové, poněvadž byla celá rozbodaná od hrotů nože. V riohachské trestnici, kde tři roky čekali na rozsudek, protože neměli z čeho zaplatit záruku na podmíněné propuštění, si je nejstarší vězni pamatovali pro jejich dobrou povahu a družnost, ale nikdy u nich nezpozorovali žádný náznak lítosti. Nicméně skutečnost se zdála taková, že bratři Vicariové neudělali nic, co bylo potřebné k tomu, aby zabili Santiaga Nasara okamžitě a bez účasti veřejnosti, nýbrž že udělali mnohem víc, než si bylo lze představit, pro to, aby jim v tom zabití někdo zabránil, a nepodařilo se jim to.
Jak mi po letech řekli, začali ho hledat u Marie Alejandriny Cervantesové, kde s ním byli až do dvou. Tento fakt, jako mnoho jiných, nebyl do protokolu zaznamenán. Santiago Nasar tam skutečně už nebyl v hodinu, kdy dvojčata říkají, že ho tam šla hledat, neboť jsme odešli hrát děvčatům pod okny dostaveníčka, ale rozhodně nebyla pravda, že se tam vůbec zastavili. "Nikdy by už odtud nebyli odešli," řekla mi Maria Alejandrina Cervantesová a vzhledem k tomu, že ji tak dobře znám, vůbec jsem o tom nezapochyboval. Ve skutečnosti na něj šli čekat ke Clotildě Armentové, kde věděli, že se objeví spousta lidí, jenom ne Santiago Nasar. "Byl to jediný otevřený podnik," prohlásili vyšetřovateli. "Dřív nebo později tudy jít musel," řekli mně, když byli osvobozeni. Nicméně každý věděl, že hlavní vrata domu Plácidy Linerové zůstávají i přes den zavřená na závoru zevnitř a že Santiago Nasar u sebe vždycky nosí klíče od zadního vchodu. Tudy skutečně vešel domů při návratu, kdy už ho Vicariova dvojčata více než hodinu čekala na druhé straně, a jestliže později vyšel ven vraty na náměstí, když šel vítat biskupa, bylo to z důvodu tak nepředvídaného, že ho ani sám vyšetřující soudce náležitě nepochopil.
Nikdy nebyla žádná smrt ohlášena důkladněji. Poté co jim sestra prozradila jméno, bratři Vicariovi zašli do skladiště u prasečího chlívku, kam ukládali potřeby na zabijačku, a vybrali dva nejlepší nože: jeden na čtvrcení, dlouhý deset palců na dva a půl šířky, a druhý na očišťování, dlouhý sedm palců na jeden a půl šířky. Zabalili je do hadru a šli si je nabrousit do masných krámů, kde začínaly otvírat zatím jen některé stánky. Prvních zákazníků bylo poskrovnu, ale dvaadvacet lidí vypovědělo, že slyšelo všechno, co říkali, a všichni se shodovali v dojmu, že to říkali s jediným záměrem, totiž aby je každý slyšel. Jejich přítel řezník Faustino Santos je viděl vcházet ve 3.20, sotva otevřel svůj stánek s droby, a nepochopil, proč tam jdou v pondělí a tak časně a pořád ještě v tmavém obleku ze svatby. Byl zvyklý vídat je v pátek, ale o něco později a s koženou zástěrou, kterou si brávali na zabijačku. "Myslel jsem, že jsou tak opilí," řekl mi Faustino Santos, "že si popletli nejen hodinu, ale i den." Připomněl jim, že je pondělí.
"Kdo by to nevěděl, bambulo," odpověděl dobrácky Pablo Vicario. "Přišli jsme si jenom nabrousit nože."
Nabrousili je na otáčivém kameni, jak to dělali vždycky: Pedro oba nože na kameni přidržoval a obracel a Pablo točil klikou. Přitom si s ostatními řezníky povídali, jaká to byla nádherná svatba. Někteří si stěžovali, že nedostali svou porci dortu, přestože jsou kamarádi od fochu, a oni jim slíbili, že jim ho pošlou později. Nakonec rozezpívali nože na brusu a Pablo přistrčil svůj k lampě, aby se ocel zatřpytila.
"Jdeme zabít Santiaga Nasara," řekl.
Měli tak dobrou pověst slušných lidí, že je nikdo nebral vážně. "Mysleli jsme, že mluví z kocoviny," vypovědělo několik řezníků stejně jako Victoria Guzmánová a tolik dalších, kteří je viděli později. Nedalo mi to, abych se jednou řezníků nezeptal, jestli se tímhle povoláním neprojevují povahy se sklonem k zabíjení lidí. Protestovali: "Když porážíme dobytče, neodvážíme se mu podívat do očí." Jeden z nich mi řekl, že nemůže jíst maso ze zvířete, které podřezal. Jiný mi řekl, že by nebyl schopen porazit krávu, kterou by znal od dřívějška, a zvlášť kdyby byl pil její mléko. Připomněl jsem jim, že bratři Vicariové zapichovali právě ty vepře, které chovali a které znali tak dobře, že je rozlišovali podle jmen. "To je pravda," odvětil jeden, "ale uvědomte si, že jim nedávali jména lidí, ale kytek." Faustino Santos byl jediný, kdo v hrozbě Pabla Vicaria postřehl záblesk pravdy, a žertem se ho zeptal, proč musejí zabít Santiaga Nasara, když je na světě tolik boháčů, kteří zasluhují umřít dřív.
"Santiago Nasar ví proč," odpověděl mu Pedro Vicario.

Faustino Santos mi vyprávěl, že v něm zůstala jistá pochybnost a svěřil se s ní policejnímu strážníkovi, který přišel o chvíli později koupit pro starou libru jater na snídani. Strážník se podle protokolu jmenoval Leandro Pornoy a umřel následujícího roku, když ho o posvícení bodl býk do krční žíly. Takže s ním jsem si promluvit nemohl, ale Clotilde Armentová mi potvrdila, že byl prvním člověkem, který přišel do jejího krámu, když se tam Vicariovic dvojčata usadila a čekala.
Clotilde Armentová tenkrát zrovna vystřídala u pultu svého manžela. Byl to jejich navyklý systém. V krámě se ráno prodávalo mléko a přes den potraviny, a od šesti odpoledne se proměňoval ve výčep. Clotilde Armentová ho ráno otvírala v 3.30. Její manžel, dobrák don Rogelio de la Flor, se staral o výčep až do zavření. Jenže tu noc tam bylo tolik zákazníků zpovykovaných svatbou, že si šel lehnout až po třetí, aniž vůbec zavřel, a Clotilde Armentová naopak vstala časněji než obvykle, protože chtěla být hotova, než přijede biskup.
Bratři Vicariové přišli ve 4.10. V tu dobu se prodávaly jen potraviny, ale Clotilde Armentová jim prodala láhev třtinové kořalky, nejenom proto, že si jich vážila, ale taky z vděčnosti za porci svatebního dortu, kterou jí poslali. Celou láhev vyzunkli na dvojí dlouhé napití, ale ani to s nimi nehnulo. "Byli vyřízení," řekla mi Clotilde Armentová, "a už jim nemohl pozvednout tlak ani petrolej z lampy." Potom si sundali sako, velice pečlivě ho pověsili na opěradlo židle a požádali o další láhev. Košili měli špinavou od uschlého potu a zarostlé tváře jim dodávaly divokého vzezření. Druhou láhev vypili pomaleji, vsedě, a vytrvale přitom hleděli na protější stranu náměstí s domem Plácidy Linerové, v jehož oknech bylo zhasnuto. To největší na balkóně bylo od ložnice Santiaga Nasara. Pedro Vicario se Clotildy Armentové zeptal, jestli viděla v tom okně světlo, a ona odpověděla, že ne, ale ten zájem se jí zdál podivný.
"Stalo se mu něco?" zeptala se.
"Nic," odpověděl jí Pedro Vicario. "Jenom ho hledáme, abysme ho zabili."
Odpověď byla tak samozřejmá, že nemohla uvěřit, že by byla pravdivá. Všimla si však, že dvojčata mají s sebou dva jateční nože, zabalené v kuchyňských hadrech.
"A pročpak ho chcete zabít tak časně?" zeptala se.
"On ví proč," odpověděl Pedro Vicario.
Clotilde Armentová si je vážně změřila pohledem. Znala je tak dobře, že je dokázala rozpoznat, zvlášť poté co se Pedro Vicario vrátil z vojny. "Vypadali jako dvě děti," řekla mi. A toto zjištění ji poděsilo, vždycky si myslela, že jenom děti jsou schopny všeho. A tak si připravila odměrky k mléku a šla vzbudit manžela, aby mu pověděla, co se děje v krámě. Don Rogelio de la Flor ji vyslechl v polospánku.
"Nebuď taková podělaná," řekl jí, "tihle nikoho nezabijou, a zvlášť ne boháče."
Když se Clotilde Armentová vrátila do krámu, hovořila dvojčata se strážníkem Leandrem Pornoyem, který přišel starostovi pro mléko. Neslyšela, o čem mluvili, ale podle toho, jak při odchodu hleděl na ty nože, předpokládala, že mu o svých záměrech něco řekli.
Plukovník Lázaro Aponte vstal krátce před čtvrtou. Právě končil holení, když mu strážník Leandro Pornoy sdělil úmysly bratří Vicariů. Večer předtím si poradil s tolika hádkami mezi přáteli, že kvůli jedné navíc nikterak nespěchal. Klidně se oblékl, několikrát si vázal motýlka, než mu vyšel dokonale, a k uvítání biskupa si pověsil na krk škapulíř Mariánské kongregace. Zatímco snídal smažená játra pokrytá kolečky cibule, vyprávěla mu s velkým vzrušením manželka, že Bayardo San Román vrátil Angelu Vicariovou, ale on to nebral tak dramaticky.
"Proboha!" posmíval se. "Co si pomyslí biskup?"
Přesto si ještě než dojedl snídani, vzpomněl, co mu před chvílí říkal ordonanc, spojil si ty dvě zprávy a rázem odhalil, že do sebe přesně zapadají jako dvě součástky hlavolamu. Potom šel na náměstí ulicí od nového přístavu, jejíž domy začínaly vzhledem k biskupovu příjezdu ožívat. "Bezpečně si pamatuju, že bylo skoro pět a začínalo pršet," řekl mi plukovník Lázaro Aponte. Cestou ho zastavily tři osoby, aby mu pod rouškou tajemství oznámily, že bratři Vicariové čekají na Santiaga Nasara, aby ho zabili, ale jenom jedna mu dovedla říci kde.
Našel je v krámě Clotildy Armentové. "Když jsem je uviděl, pomyslel jsem si, že se prostě jen chvástají," řekl mi se svou osobitou logikou, "poněvadž nebyli tak opilí, jak jsem se domníval." Na jejich úmysly se jich ani nevyptával, jenom jim sebral nože a poslal je spát. Jednal s nimi se stejnou samolibou žoviálností, s níž čelil manželčinu vzrušení.
"Představte si," řekl jim, "co řekne biskup, jestli vás najde v tomhle stavu!"
Skutečně odešli. Clotildě Armentové způsobila starostova lehkovážnost další zklamání, neboť si myslela, že musí dvojčata zavřít, dokud se neobjasní pravda. Plukovník Aponte jí jako konečný argument ukázal nože.
"Už nemají čím koho zabít," řekl.
"O to nejde," řekla Clotildě Armentová. "Jde o to, zbavit chudáky chlapce toho strašného úkolu, který na ně dolehnul."
Neboť ona to přesně vycítila. Byla si jistá, že bratři Vicariové nejsou tak dychtiví splnit rozsudek, jako spíš narazit na někoho, kdo by jim prokázal tu laskavost, že by jim v tom zabránil. Avšak plukovník Aponte měl v duši mír.
"Pro podezření se nikdo nezatýká," řekl. "Teď jde jen o to, varovat Santiaga Nasara, a mnoho štěstí v novém roce."
Clotildě Armentová by vždycky připomněla, že plukovník Aponte se pro svůj kulaťoučký vzhled dost trápil, ale já si na něj naproti tomu vzpomínal jako na šťastlivce, i když poněkud vyšinutého samotářským provozováním spiritismu, jemuž se naučil poštou. Jeho počínání tenkrát v pondělí bylo jednoznačným důkazem, že bral všechno na lehkou váhu. Pravda je, že si už na Santiaga Nasara nevzpomněl, dokud ho neuviděl v přístavu, a tehdy si blahopřál, jak správně to zařídil.
Bratři Vicariové vyklopili své záměry více než tuctu lidí, kteří si přišli pro mléko, a ti je už před šestou všude rozhlásili. Clotilde Armentové se zdálo nemožné, že v domě naproti by se o tom nevědělo. Myslela si, že tam Santiago Nasar není, poněvadž neviděla, že by se bylo v jeho ložnici svítilo, a každého koho mohla, prosila, aby ho varoval, jak ho jen uvidí. Vzkázala to dokonce i páteru Amadorovi po novicce, která měla službu a přišla pro mléko jeptiškám. Po čtvrté hodině, když uviděla světla v kuchyni v domě Plácidy Linerové, poslala poslední naléhavý vzkaz Victorii Guzmánové po

žebračce, která ji chodila každý den poprosit o trochu mléka. Když zahoukala loď s biskupem, byl už kdekdo vzhůru a šel ho uvítat, a zůstalo nás jen několik, kdo jsme nevěděli, že na Santiaga Nasara čekají Vicariova dvojčata, aby ho zabila, a mimoto byl znám i motiv s úplnými podrobnostmi.
Clotilde Armentová ještě ani nedoprodala mléko, když se bratři Vicariové vrátili s dalšími dvěma noži zabalenými v novinách. Jeden byl na čtvrcení, s tvrdou narezavělou čepelí dlouhou dvanáct palců na tři palce šířky, a Pedro Vicario ho vyrobil z kovu truhlářské pilky v době, kdy kvůli válce nepřicházely nože německé. Druhý byl kratší, ale široký a zahnutý. Vyšetřující soudce ho do protokolu nakreslil, snad proto, že ho nedokázal popsat, a tak si jen dovolil uvést, že se podobá miniaturní turecké šavli. Těmito noži byl spáchán zločin, a oba byly primitivní a značně opotřebované.
Faustino Santos nemohl pochopit, co se udalo. "Přišli si znova nabrousit nože," řekl mi, "a znova křičeli, aby je každý slyšel, že jdou vykuchat Santiaga Nasara, takže jsem si myslel, že si dělají legraci, zvlášť proto, že jsem se na ty nože nepodíval a měl jsem za to, že to jsou ty samé." Tentokrát však Clotilde Armentová zpozorovala, hned jak je viděla vcházet, že už nemají takové odhodlání jako předtím.
Ve skutečnosti mezi nimi vznikla první neshoda. Nejenže se od sebe v nitru lišili mnohem víc, než se zdálo navenek, ale v obtížných situacích si počínali zcela opačně. My, jejich přátelé, jsme to pozorovali od obecné školy. Pablo Vicario byl o šest minut starší než bratr a až do dospělosti byl vynalézavější a ráznější. Pedro Vicario mi vždycky připadal citovější, a právě proto panovačnější. Ve dvaceti letech šli společně k odvodu, a Pablo Vicario byl vojenské služby zproštěn, aby se měl kdo starat o rodinu. Pedro Vicario si odsloužil jedenáct měsíců v oddílech pořádkové služby. Vojenský režim, zostřený strachem před smrtí, na něj zapůsobil v tom smyslu, že v něm dozrál sklon k poroučení a zvyk rozhodovat za bratra. Vrátil se se seržantskou kapavkou, která odolala i nejdrsnějším metodám vojenské medicíny i arzenikovým injekcím a hypermanganovým výplachům doktora Dionisia Iguaránа. Podařilo se ho vyléčit teprve ve vězení. My, jeho přátelé, jsme byli zajedno v tom, že se u Pabla Vicaria najednou vyvinula zvláštní závislost na mladším bratrovi, když se Pedro vrátil s kasárenskou duší a s tou novotou, že si zdvíhal košili, aby každému, kdo ji chtěl vidět, ukázal na levém boku jizvu po průstřelu. Dokonce až cítil jakousi vroucnost před tou chlapskou kapavkou, kterou jeho bratr stavěl na odiv jako válečné vyznamenání. Podle vlastní výpovědi to byl právě Pedro Vicario, kdo pojal rozhodnutí zabít Santiaga Nasara, a jeho bratr zpočátku neudělal nic jiného, než že se k němu přidal. Avšak byl to také on, kdo - jak se zdá - považoval úkol za splněný, když je starosta odzbrojil, a tehdy převzal velení Pablo Vicario. Ve svých oddělených výpovědích před vyšetřovatelem se žádný z nich o této neshodě nezmínil. Pablo Vicario mi však několikrát potvrdil, že to pro něj nebylo nic snadného, přemluvit bratra ke konečnému řešení. Možná že to byl ve skutečnosti jenom záchvat paniky, ale fakt je, že pro ty další dva nože šel do prasečince Pablo Vicario sám, zatímco jeho bratr umíral při každé kapce, jak se snažil močit pod tamarindy. "Bratr si nedoved představit, co to je," řekl mi Pedro Vicario při našem jediném rozhovoru. "Bylo to, jako když člověk čurá rozdrcený sklo." Když se Pablo Vicario vrátil s noži, našel ho, jak pořád ještě objímá strom. "Studeně se potil bolestí," řekl mi, "a snažil se mi říct, abych šel sám, poněvadž on není v takovém stavu, aby někoho zabíjel." Sedl si na jednu z těch hrubých lavic, které tesaři postavili pod stromy pro svatební oběd, a spustil si kalhoty až ke kolenům. "Seděl tak asi půl hodiny a vyměňoval si gázu, do který měl zabalenýho pinďoura," řekl mi Pablo Vicario. Ve skutečnosti se nezdržel déle než deset minut, ale pro Pabla Vicaria to bylo něco tak nepochopitelného a tajemného, že si to vyložil jako bratrovu novou fintu, jak promarnit čas až do svítání. Proto mu strčil nůž do ruky a skoro násilím ho odvedl hledat sestřinu ztracenou čest.
"Nedá se tomu odpomoct," řekl mu, "je to, jako by se to už stalo."
S nezabalenými noži prošli vraty od prasečníku, pronásledováni štěkotem psů na dvorech. Začínalo svítat. "Nepršelo," vzpomínal Pablo Vicario. "Naopak," připomínal Pedro, "foukal vítr od moře a na hvězdy se pořád ještě dalo ukazovat prstem." Novina byla tehdy už tak důkladně rozhlášená, že Hortensia Bautová otevřela dveře, právě když šli kolem jejího domu, a byla první, kdo Santiaga Nasara oplakal. "Myslela jsem, že už ho zabili," řekla mi, "poněvadž jsem ve světle lucerny viděla ty nože a zdálo se mi, že z nich kape krev." Jeden z mála domů, které byly v této odlehlé ulici otevřené, byl dům, kde bydlela Prudencia Cotesová, snoubenka Pabla Vicaria. Pokaždé když tudy dvojčata v tuhle hodinu šla, a zvláště v pátek cestou na trh, zastavila se na první kávu. Strčili do dveří vedoucích na dvůr, kde na ně dotírali psi, kteří je v tom ranním šeru poznali, a v kuchyni se pozdravili s matkou Prudencie Cotesové. Káva ještě nebyla.
"Necháme to na potom," řekl Pablo Vicario, "teď pospícháme."
"Taky si myslím, chlapci," řekla ona, "čest nepočká."
Ale přece jen počkali a tehdy to byl Pedro Vicario, kdo si myslel, že bratr marní čas záměrně. Zatímco pili kávu, vešla do kuchyně Prudencia Cotesová, děvče v plném rozpuku, se svitkem starých novin, aby oživila oheň v kamnech. "Věděla jsem, za čím jdou," řekla mi, "a nejenže jsem souhlasila, ale nikdy bych si ho nebyla vzala, kdyby se nebyl zachoval jako muž." Než opustili kuchyni, sebral jí Pablo Vicario dva archy novin na zabalení nožů a jeden dal bratrovi. Prudencia Cotesová zůstala čekat v kuchyni, dokud je neuviděla vycházet dveřmi ze dvora, a čekala pak bez chvíle malomyslnosti ještě tři roky, dokud Pablo Vicario nevyšel z vězení a nestal se jejím manželem na celý život.
"Dejte na sebe pozor," řekla jim.
Takže Clotilde Armentová měla správný postřeh, když se jí zdálo, že dvojčata už do toho nejdou s takovou odhodlaností jako předtím, a posloužila jim lahví námořnické kořalky s diviznou v naději, že je dorazí. "Ten den jsem si uvědomila," řekla mi, "jak osamocené jsme my ženské na světě!" Pedro Vicario ji poprosil, aby mu půjčila manželovo holicí náčiní, a ona mu přinesla štětku, mýdlo, závěsné zrcátko a strojek s novou žiletkou, ale on se oholil tím nožem na čtvrcení. Clotilde Armentová si pomyslela, že to je vrchol chlapáctví. "Vypadal jako rváč z filmu," řekla mi. On mi však později vysvětlil, a byla to pravda, že se v kasárnách naučil holit břitvou, a nikdy už to nedokázal jinak. Pokud jde o jeho bratra, ten se docela obyčejně oholil strojkem dona Rogelia de la Flor. Nakonec mlčky a velice pomalu tu láhev vypili a pozorovali přitom tupým pohledem nevyspalců zhasnuté okno protějšího domu, zatímco přicházeli falešní

zákazníci, kteří bez potřeby kupovali mléko a ptali se na neexistující potraviny jen proto, aby se podívali, je-li to pravda, že tam čekají na Santiaga Nasara, aby ho zabili.
Bratři Vicariové nemohli vidět to okno rozsvícené. Santiago Nasar přišel domů ve 4.20, ale aby se dostal do ložnice, nemusil žádné světlo rozsvěcovat, protože lampa na schodišti zůstávala rozsvícená celou noc. Potmě se natáhl na postel a ani se nesvlékl, poněvadž na spaní mu zbývala jenom hodina, a tak ho našla Victoria Guzmánová, když ho přišla nahoru vzbudit, aby šel vítat biskupa. Byli jsme spolu u Marie Alejandriny Cervantesové déle než do tří, když ona sama vykvartýrovala muzikanty a zhasla světla na tanečním dvoře, aby si její mulatky milostnice mohly jít samy lehnout a odpočinout si. Už tři dni a tři noci pracovaly bez oddechu, nejdříve tak, že potajmu uspokojovaly čestné hosty, a potom bez okolků dováděly při otevřených dveřích s námi, kteří jsme při té svatební veselici zůstali nalicho.
Maria Alejandrina Cervantesová, o níž jsme říkali, že půjde spát jenom jednou, a to aby mohla umřít, byla nejelegantnější a nejněžnější žena, jakou jsem kdy poznal, a v posteli nejúslužnější, ale taky nejpřísnější. Narodila se a vyrostla tady, a tady žila, v domě s otevřenými dveřmi a s několika nájemními pokoji a s ohromným tanečním dvorem, kde visely lampióny nakoupené v čínských bazarech v Paramaribu. Byla to ona, kdo vyhladil panictví celé mé generace. Naučila nás mnohem víc, než jsme měli umět, ale naučila nás především, že v životě není smutnějšího místa než prázdná postel. Santiago Nasar ztratil hlavu, hned jak ji spatřil poprvé. Já ho varoval: Na bystrou volavku když sokol zaútočí, číhá na něj nebezpečí. Ale neslyšel mě, jak byl ohlušen chimérickými hvizdy Mare Alejandriny Cervantesové. Ona byla jeho bezuzdnou vášní, učitelkou slzí v patnácti letech, až jí ho Ibrahim Nasar vypráskal řemenem z postele a na víc než rok zavřel na Boží Tváři. Od té doby je poutal vážný citový vztah, ale bez nezřízeností lásky, a ona si ho tak vážila, že už nikdy nešla s nikým, když byl on přítomen. O těch posledních prázdninách nás pod nepravděpodobnou záminkou, že je unavena, vyprovodila časně, ale nezastrčila dveře a v chodbě nechala světlo, abych se potají vrátil. Santiago Nasar měl skoro kouzelnický talent pro přestrojování a jeho oblíbenou zábavou bylo měnit totožnost mulatek. Drancoval šatníky jedněch, aby přestrojil druhé, takže se nakonec všechny cítily odlišné samy od sebe a stejné s těmi, jimiž nebyly. Při jisté příležitosti jedna z nich viděla, že se tak zdařile obráží v druhé, až z toho dostala záchvat pláče. "Měla jsem pocit, jako bych byla vystoupila ze zrcadla," řekla. Tu noc však Maria Alejandrina Cervantesová nedovolila, aby se Santiago Nasar naposled potěšil svou přestroj ovací dovedností, a zabránila tomu pod záminkami tak malichernými, že jí pachuť téhle vzpomínky změnila život. A tak jsme vzali muzikanty na obchůzku s dostaveníčky a pokračovali jsme v oslavě po svém, zatímco na Santiaga Nasara čekala Vicariovic dvojčata, aby ho zabila. Byl to právě on, koho už skoro ve čtyři napadlo, abychom se vydali na kopec vdovce Xiuse a zazpívali novomanželům. Nejenže jsme jim pod okny zazpívali, ale taky jsme v zahradách vypalovali rakety a pouštěli petardy, ale uvnitř vily jsme nepostřehli jedinou známku života. Nenapadlo nás, že by tam nikdo nebyl, zvlášť když u vrat stál nový automobil, dosud se sklopenou střechou a s atlasovými pentlemi a kyticemi parafínových pomerančových květů, jimiž byl ověšen při svatbě. Můj bratr Luis Enrique, který tehdy hrál na kytaru jako profesionál, improvizoval na počest novomanželů píseň o manželských omylech. Až do té doby nepršelo. Naopak, uprostřed nebe stál měsíc a vzduch byl průzračný a na dně rokle bylo vidět stužku světýlek ze hřbitova. Na druhé straně se rýsovaly banánovníkové háje, modré ve svitu měsíce, smutné bažiny a na obzoru světélkující čára Karibského moře. Santiago Nasar ukázal na blikající plamínek na moři a řekl nám, že je to bludná duše otrokářské lodi, která se potopila s nákladem senegalských černochů před velkým ústím Cartageny de Indias. Nebylo možno soudit, že by pociťoval nějaký neklid svědomí, ačkoliv tehdy nevěděl, že před dvěma hodinami skončil kratičký manželský život Angely Vicariové. Bayardo San Román ji už pěšky odvedl k jejím rodičům, aby hluk motoru předčasně nevyzradil jeho neštěstí, a ve šťastné vile vdovce Xiuse byl už zase sám a se zhasnutými světly.
Když jsme sešli z kopce, vybídl nás můj bratr, abychom posnídali někde v krčmách na tržišti smažené ryby, ale Santiago Nasar byl proti tomu, protože chtěl aspoň hodinu spát, než přijede biskup. Odešel s Cristem Bedoyou po břehu řeky kolem nuzáckých hospod, které se začínaly rozsvěcovat v starém přístavu, a než zahnul za roh, zamával nám na rozloučenou. To jsme ho viděli naposled.
Cristo Bedoya, s kterým se dohodl, že se později setkají v přístavu, se s ním rozloučil u zadních vrátek jeho domu. Psi na něj ze zvyku štěkali, když ho cítili přicházet, ale on je v polotmě utišil cinkáním klíčů. Když procházel kuchyní do vnitřku domu, hlídala Victoria Guzmánová na ohništi konvici s kávou.
"Mladej," zavolala na něho, "už bude kafe."
Santiago Nasar jí řekl, že si ho vypije později, a poprosil ji, aby řekla Divině Flor, aby ho v půl šesté vzbudila a přinesla mu čisté šaty na převlečení, stejné jako ty, co má na sobě. Za okamžik nato, co si odešel nahoru lehnout, dostala Victoria Guzmánová vzkaz od Clotildy Armentové po té stařeně, která si vyžebrávala mléko. V 5.30 splnila příkaz, aby ho vzbudily, ale neposlala Divinu Flor, nýbrž vyšla s lněným oblekem nahoru do ložnice sama, protože nepromarnila žádnou příležitost, jak uchránit dceru před bojarovými spáry.
Maria Alejandrina Cervantesová nechala domovní dveře nezastrčené. Rozloučil jsem se s bratrem, prošel chodbou, kde spaly skrčeny mezi tulipány kočky mulatek, a bez zaklepání jsem strčil do dveří ložnice. Světla byla zhasnutá, ale hned jak jsem vstoupil, zachytil jsem teplou ženskou vůni a ve tmě uviděl oči bdělé leopardky, a potom už jsem o sobě nevěděl, dokud nezačaly vyzvánět zvony.
Cestou domů zašel můj bratr pro cigarety do krámu Clotildy Armentové. Pil předtím tolik, že jeho vzpomínky na toto setkání byly vždycky velice matné, ale nikdy nezapomněl na smrťácký doušek, který mu nabídl Pedro Vicario. "Pálilo to jako oheň," řekl mi. Pablo Vicario, který už začínal usínat, se naráz probudil, když ho slyšel vcházet, a ukázal mu nůž.
"Jdeme zabít Santiaga Nasara," řekl mu.
Bratr si to nepamatoval. "Ale i kdybych si to byl pamatoval, nebyl bych tomu věřil," řekl mi mnohokrát. "Koho sakra mohlo napadnout, že dvojčata jdou někoho zabít, a ještě k tomu s nožem na prasata!" Potom se ho zeptali, kde je Santiago Nasar, poněvadž je viděli spolu, a bratr si nepamatoval ani svou vlastní odpověď. Avšak když ji uslyšeli, byli

Clotilde Armentová i bratři Vicariové natolik překvapeni, že ji při odděleném výslechu nechali zaznamenat do protokolu. Podle nich můj bratr řekl: "Santiago Nasar je mrtvý." Potom jim udělil biskupské požehnání, ve dveřích zakopl o práh a vypotácel se ven. Uprostřed náměstí se potkal s páterem Amadorem. Ve svém bohoslužebném oblečení šel do přístavu, doprovázen ministrantem, který zvonil na zvonek, a několika pomocníky, kteří nesli oltář pro biskupovu mši pod širým nebem. Když je viděli jít kolem, bratři Vicariové se pokřižovali.
Clotilde Armentová mi vyprávěla, že ztratili poslední naději, když farář její dům přešel. "Pomyslela jsem si, že nedostal můj vzkaz," řekla. Nicméně po mnoha letech mi páter Amador, žijící daleko od světského ruchu v ponurém Calafellském domě spásy, přiznal, že vzkaz od Clotildy Armentové, i jiné naléhavější skutečně dostal, když se chystal na cestu do přístavu. "Po pravdě řečeno jsem nevěděl co dělat," řekl mi. "První moje myšlenka byla, že to není moje věc, ale věc občanské správy, ale potom jsem se rozhodl zmínit se o tom cestou Plácidě Linerové." Jenomže když přešel náměstí, úplně na to zapomněl. "Musíte to pochopit," řekl mi, "ten nešťastný den přijížděl biskup." Ve chvíli zločinu se cítil tak zoufalý a sám před sebou tak ničemný, že ho nenapadlo nic jiného než přikázat, aby zvonili k ohni.
Můj bratr Luis Enrique přišel domů kuchyňskými dveřmi, které nechávala matka nezastrčené, aby nás otec neslyšel přicházet. Než si lehl, šel do koupelny na záchod, ale usnul vsedě na míse, a když vstal bratr Jaime, který se chystal do školy, našel ho, jak leží natažen na dlaždicích tváří k zemi a zpívá ze spaní. Moje sestra jeptiška, která nešla vítat biskupa, protože měla čtyřicetistupňovou horečku z kocoviny, ho nedokázala vzbudit. "Zrovna tlouklo pět, když jsem šla na záchod," řekla mi. Později, když se šla mýt sestra Margot, která do přístavu jít chtěla, měla co dělat, aby se jí podařilo odtáhnout ho do ložnice. Aniž se probudil, slyšel i v tom spánku první houkání biskupovy lodi. Potom tvrdě usnul, zmořen tím flámováním, až vrazila do ložnice sestra jeptiška, překotně se snažící obléknout si hábit, a probudila ho svým nepříčetným křikem:
"Zabili Santiaga Nasara!"

Ohledání ran způsobených noži bylo teprve začátkem nemilosrdné pitvy, kterou pro nepřítomnost doktora Dionisia Iguarána musel provést páter Carmen Amador. "Bylo to, jako bychom ho znovu zabíjeli, když už byl mrtvý," řekl mi bývalý farář ve svém calafellském útulku. "Ale byl to starostův příkaz, a příkazy toho barbara, i když byly sebehloupější, se musely plnit." Neměl tak docela pravdu. Ve zmatku toho nesmyslného pondělka měl plukovník Aponte spěšný telegrafický dohovor s guvernérem provincie a ten ho zmocnil, aby provedl předběžná opatření, než pošlou vyšetřujícího soudce. Starosta býval dříve vojenským důstojníkem bez jakýchkoliv zkušeností se soudnictvím a byl příliš ješitný, než aby se zeptal, čím má začít, někoho, kdo by to mohl vědět. První, co ho znepokojilo, byla pitva. Cristu Bedoyovi, který studoval medicínu, se podařilo dosáhnout, že byl pro své blízké přátelství se Santiagem Nasarem tohoto úkolu zproštěn. Starosta se domníval, že se tělo může uchovat zmrazené, než se vrátí doktor Dionisio Iguarán, ale nenašel chladničku lidské velikosti a jediná použitelná v tržnici nefungovala. Tělo bylo vystaveno veřejnosti na úzkém železném lůžku uprostřed salónu, zatímco se pro něj dělala nákladná rakev. Byly přineseny ventilátory z ložnic i některé ze sousedních domů, ale dychtilo ho vidět tolik lidí, že se musel odtáhnout nábytek a sundat klece a vrhlíky s kapradím, a i tak bylo vedro nesnesitelné. Neklid navíc zesilovali psi, vydrážděni umrlčím pachem. Nepřestávali skučet od chvíle, co jsem vstoupil do jejich domu, kde v kuchyni Santiago Nasar ještě dodělával, a zastihl tam Divinu Flor, jak hlasitě pláče a odhání je klackem.
"Pomozte mi," křikla na mě, "vždyť se chtějí vrhnout na ty vnitřnosti."
Zavřeli jsme je na zámek ve stáji. Plácida Linerová později nařídila, aby je až do pohřbu odvedli na nějaké odlehlé místo. Jenže asi tak k polednímu utekli odtud, kde byli, nikdo nevěděl jak, a celí zdivočelí vtrhli do domu. Plácida Linerová taky jednou ztratila hlavu.
"Ty potvory psí!" vykřikla. "Pobijte je!"
Příkaz byl okamžitě splněn a v domě zase nastalo ticho. Až do té doby nebyla o stav těla žádná obava. Obličej zůstal netknutý, se stejným výrazem, jaký míval Santiago Nasar při zpěvu, a Cristo Bedoya mu uložil útroby zpátky na jejich místo a ovinul ho pruhem plátna. Jenomže odpoledne začala z ran prosakovat karamelově zbarvená tekutina, která přivábila mouchy, a v chmýří pod nosem se objevila nafialovělá skvrna a velice pomalu se jako stín mraku na vodě rozprostřela až ke kořínkům vlasů. Obličej, který byl vždycky přívětivý, nabyl nepřátelského výrazu, a matka mu ho přikryla kapesníkem. Plukovník Aponte tehdy pochopil, že není možné čekat, a nařídil páteru Amadorovi, aby provedl pitvu. "Bylo by bývalo horší, kdybychom ho museli za týden exhumovat," řekl. Farář kdysi studoval medicínu a chirurgii v Salamance, ale aniž dosáhl akademického titulu, vstoupil pak do semináře, a dokonce i starosta věděl, že jeho pitva nemá zákonnou platnost. Nicméně trval na splnění příkazu.
Byl to masakr, provedený v místnosti veřejné školy za pomoci lékárníka, který zapisoval, a studenta z prvního ročníku medicíny, který tady byl na prázdninách. Měli k dispozici jen několik nástrojů malé chirurgie a zbytek bylo řemeslnické nářadí. Pomineme-li však, jak bylo zpustošeno tělo, zpráva pátera Amadora se zdála bez závad a vyšetřovatel ji jako užitečnou vložku zahrnul do protokolu.
Sedm z četných ran bylo smrtelných. Játra byla téměř roztržena vedví dvěma hlubokými perforacemi na přední straně. Na žaludku měl čtyři řezné rány a jednu z nich tak hlubokou, že pronikla naskrz a zhmoždila slinivku. Dalších šest menších perforací měl na příčném tračníku a četná poranění na tenkém střevě. Jediná rána, kterou měl na zádech, ve výši třetího bederního obratle, mu pronikla pravou ledvinou. Dutina břišní byla zaplněna velkými kusy sražené krve a v usazenině žaludečního obsahu se objevila zlatá medaile Panny Marie Karmelské, kterou Santiago Nasar spolkl, když mu byly čtyři roky. Dutina hrudní prokazovala dvě perforace: jednu vpravo v druhém prostoru mezižeberním, která sahala až k samé plíci, a druhou velmi blízko levého podpaždí. Mimoto měl šest menších bodnutí na pažích a rukou a dva vodorovné řezy: jeden na pravém stehně a druhý na svalech břišních. Hlubokou bodnou ránu měl na dlani pravé ruky.

Zpráva říká: "Vypadala jako stigma Ukřižovaného." Mozková hmota vážila o šedesát gramů více než u průměrného Angličana a páter Amador ve zprávě poznamenal, že Santiago Nasar měl vynikající inteligenci a skvělou budoucnost. Nicméně v závěrečné poznámce poukázal na zbytnění jater, jež přičítal špatně léčené hepatitidě. "To znamená," řekl mi, "že mu beztak zbývalo jen několik let života." Doktor Dionisio Iguarán, který Santiaga Nasara ve dvanácti letech na hepatitidu skutečně léčil, se při zmínce o té pitvě rozhořčoval. "Na to musel být farářem, aby byl takový trouba," řekl mi. "Nedokázal pochopit, že my z tropů máme játra větší než oni v Galicii." Zpráva uzavírala, že příčinou smrti bylo masivní krvácení způsobené kteroukoliv z těch sedmi hlavních ran.

Tělo se nám vrátilo docela jiné. Polovina lebky byla při trepanaci poničena a mladíkova tvář, kterou smrt zachovala, ztratila nakonec svou totožnost. Mimoto farář úplně vyrval ven všechny rozdrásané vnitřnosti, ale potom nevěděl co s nimi, a tak je vztekle požehnal a hodil je do putny na odpadky. Poslední zvědavce nahlížející do školních oken zvědavost přešla, pomocník omdlel a plukovník Lázaro Aponte, který viděl a řídil tolik trestných masakrů, skončil tím, že se vedle spiritisty stal i vegetariánem. Prázdná tělesná schránka, vycpaná hadry a nehašeným vápnem a ledabyle zašitá režným motouzem a pytlovou jehlou, by se byla málem rozpadla, když jsme ji kladli do nové rakve, vypolštářované hedvábím. "Myslel jsem, že tak vydrží déle," řekl mi páter Amador. Stal se pravý opak: museli jsme ho spěšně pohřbít za svítání, protože byl v tak špatném stavu, že v domě se už uchovávat nedal.

Rozednívalo se kalné úterý. Po tom skličujícím dni jsem neměl odvahu spát sám a zkusil jsem dveře Marie Alejandriny Cervantesové, jestli nezastrčila závoru. Na stromech visely rozsvícené lampióny a na tanečním dvoře hořelo několik hranic dřeva, kde si mulatky barvily své strakaté šaty načerno. Zastihl jsem Marii Alejandrinu Cervantesovou už vyspalou jako vždycky za svítání a úplně nahou jako vždycky, když nebyl v domě nikdo cizí. Seděla po turecku na královské posteli před babylónským podnosem s jídlem: telecí žebírka, vařená slepice, vepřový bůček a banánová a zeleninová příloha, která by byla stačila pro pět. Nezřízeně jíst bylo jejím jediným způsobem pláče, a nikdy jsem neviděl, že by si při tom počínala s podobným zármutkem. Oblečen jsem si lehl vedle ní, skoro jsem ani nemluvil a také já jsem po svém způsobu plakal. Myslil jsem na krutost Santiagova osudu, který ho připravil o dvacet let štěstí nejen smrtí, ale navíc i rozřezáním těla a jeho rozptýlením a zánikem. Zdálo se mi, že do místnosti vstupuje jakási žena s děvčátkem v náručí a to že chroupá, aniž vůbec dýchá, kukuřičná zrnka, která napůl rozžvýkaná padají ženě na živůtek. Zena mi řekla: "Žvýká potřeštěně, trošku nedbale, trošku popleteně." Najednou jsem cítil, jak mi dychtivé prsty rozepínají knoflíčky u košile, a cítil jsem nebezpečnou vůni milostné šelmy ležící za mými zády a to, jak se bořím do slastných pohyblivých písků její něhy. Ale najednou se zarazila, z veliké dálky zakašlala a vytratila se mi ze života.

"Nemůžu," řekla, "načichnul jsi jím." Nejenom já. Ten den bylo všechno pořád ještě cítit Santiagem Nasarem. Bratři Vicariové ho cítili v šatlavě, kam je zavřel starosta, zatímco uvažoval, co s nimi má provést. "Ať jsem se sebevíc drhnul mýdlem a věchtem, nemohl jsem se toho pachu zbavit," řekl mi Pedro Vicario. Nespali už tři noci, ale nemohli dojít klidu, protože jakmile začali usínat, znovu páchali ten zločin. Když se mi Pablo Vicario, už skoro stařec, pokoušel vysvětlit svoje rozpoložení v ten nekonečný den, řekl mi bez jakékoliv nadnesenosti: "Bylo to, jako bych byl dvojnásob vzhůru." Podle této věty jsem usoudil, že tím nejnesnesitelnějším v šatlavě muselo pro ně být jasné vědomí.

Místnost měřila třikrát tři metry, velice vysoko měla světlík se železnými tyčemi a byla v ní přenosná latrína, umývadlo s lavorem a konví a dvě zděná lůžka s rohožemi jako podložkou. Plukovník Aponte, podle jehož pokynů byla zařízena, tvrdil, že nikdy žádný hotel neodpovídal lépe potřebám člověka. Můj bratr Luis Enrique byl téhož mínění, poněvadž jednou v noci ho zavřeli pro nějakou šarvátku mezi muzikanty a starosta se nad ním slitoval a dovolil, aby tam jedna mulatka zůstala s ním. Možná že si v osm ráno bratři Vicariové mysleli totéž, když se cítili v bezpečí před Araby. V té chvíli je povznášel pocit, že se zachovali, jak to vyžadoval jejich zákon, a trápila je pouze vytrvalost toho pachu. Poprosili o hodně vody, lovecké mýdlo a věchet a smyli si krev z paží a obličeje a navíc si vyprali košili, ale nepodařilo se jim usnout. Pedro Vicario požádal také o svá pročišťovadla a močopudné přípravky a o kotouč sterilní gázy, aby si vyměnil obvaz, a za to dopoledne dvakrát močil. Přesto pociťoval takové potíže, jak postupoval den, že se pach dostal až na druhé místo. Ve dvě odpoledne, kdy by byli mohli podlehnout ospalosti z vedra, byl Pedro Vicario tak unavený, že nedokázal ležet na lůžku, ale tatáž únava mu bránila udržet se na nohou. Bolest z třísel mu stoupala až do krku, uzavřela se mu moč a sklíčila ho úděsná jistota, že už do konce života nebude spát. "Nespal jsem jedenáct měsíců," řekl mi a já ho natolik dobře znal, abych věděl, že je to pravda. Tehdy nedokázal nic pojíst. Pablo Vicario však snědl něco málo od všeho, co mu přinesli, a za čtvrt hodiny dostal takový smrdutý průjem, že div nevypustil duši. V šest odpoledne, zatímco se prováděla pitva Santiaga Nasara, byl přivolán starosta, poněvadž Pedro Vicario byl přesvědčen, že jeho bratra otrávili. "Šla ze mě úplná voda," řekl mi Pablo Vicario, "a nemohli jsme se ubránit myšlence, že v tom mají prsty Turci." Do té doby po něm dvakrát přetekla přenosná latrína a mimoto jej dozorce šestkrát odvedl na radniční záchod. Tam ho zastihl plukovník Aponte, jak pod dozorem dřepí na záchodě bez dveří a vyprazdňuje se s takovou tekutostí, že nebylo nikterak od věci myslet na jed. Hned to však vyloučili, když se zjistilo, že pil jenom vodu a jedl to, co jim poslala Pura Vicariová. Nicméně na starostu to tak zapůsobilo, že si pod stráží odvedl oba vězně do svého domu a tam zůstali, dokud nepřijel vyšetřující soudce a nepřemístil je do trestnice v Riohache.

Strach dvojčat odpovídal náladě na ulici. Nevylučovala se nějaká odveta Arabů, ale až na bratry Vicariovy nikdo nepomyslil na jed. Spíše se předpokládalo, že čekají na noc, aby nalili světlíkem benzín a vězně v šatlavě podpálili. Ale to byla domněnka příliš nepodložená. Arabové tvořili společenství mírumilovných přistěhovalců, kteří se na počátku století usadili i v nejodlehlejších a nejchudších karibských obcích a živili se tam prodejem barevných hadříků a pouťových tretek. Byli svorní, pracovití a katolíci. Ženili a vdávali se mezi sebou, dováželi si svoje obilí, na dvoře chovali beránky a pěstovali dobromysl a lilky a jejich jedinou bouřlivou vášní byly karetní hry. Staří i nadále mluvili venkovskou arabštinou, kterou si přinesli ze své země, a v rodině ji uchovali nedotčenou až do druhé generace, ale příslušníci třetí generace s výjimkou Santiaga Nasara poslouchali své rodiče arabsky a odpovídali jim španělsky. A tak si nebylo ani možné představit, že by svoje pastorální založení najednou zcela změnili, aby pomstili smrt, jejímiž viníky

jsme mohli být všichni. Naproti tomu nikdo nepomyslil na odvetu rodu Plácidy Linerové, což byli lidé mocní a bojovní, dokud se od nich štěstí neodvrátilo, a pocházelo z něho hezkých pár hospodských rváčů, které předem chránil výstražný zvuk jejich jména.
Plukovník Aponte, znepokojený těmi pověstmi, navštívil Araby rodinu za rodinou a alespoň tentokrát dospěl k správnému závěru. Našel je zaražené a zarmoucené, se symboly smutku na jejich oltářích, a někteří vsedě na zemi hlasitě plakali, ale žádný nechoval záměry na pomstu. Ranní rozruch vyplynul z okamžitého rozhořčení nad zločinem a sami jeho hlavní účastníci přiznali, že by v žádném případě nešli dál než k nějakým těm šťouchancům. Ba co víc: právě Suseme Abdalová, stoletá pramáti, poradila zázračný odvar z květů mučenky a pelyňku a ten pak skutečně zastavil průjem Pabla Vicaria a zároveň dal vytrysknout bohatému čůrku jeho dvojčete. Pedro Vicario upadl poté do jakési strnulosti bez usnutí a zotavený bratr se dočkal svého prvního pokojného spánku. Tak je našla Purísima Vicariová v úterý ve tři ráno, když ji starosta přivedl, aby se s nimi rozloučila.
Z popudu plukovníka Aponta se celá rodina i se staršími dcerami a jejich manžely odstěhovala. Odešli, aniž si toho při všeobecné vyčerpanosti kdo všiml, zatímco my jako jediní bdící z těch, kdo přežili ten neodčinitelný den, jsme pochovávali Santiaga Nasara. Podle starostova rozhodnutí odešli, než se uklidní mysli, ale nikdy se nevrátili. Pura Vicariová zahalila navrácené dceři obličej šátkem, aby nikdo neviděl, jak je potlučená, a oblékla ji do ohnivě rudých šatů, aby si nikdo nepředstavoval, že bude za tajného milence držet smutek. Než odešli, požádala pátera Amadora, aby syny ve vězení vyzpovídal, ale Pedro Vicario odmítl a přesvědčil bratra, že se nemají z čeho kát. Zůstali sami a v den převozu do Riohachy byli natolik uklidnění a přesvědčení o své pravdě, že nechtěli, aby je vyváděli v noci, jako se to stalo s rodinou, ale za plného slunce a s odkrytou tváří. Otec Poncio Vicario krátce nato zemřel. "Sklátil ho ten zármutek," řekla mi Angela Vicariová. Když byla dvojčata osvobozena, zůstala v Riohache, jenom den cesty od Manaure, kde rodina bydlela. Tam si šla Prudencia Cotesová vzít Pabla Vicaria, který se v otcově dílně naučil zacházet s drahými kovy a stal se pak vyhlášeným zlatníkem. Pedro Vicario se vrátil po třech letech do armády, vysloužil si nárameníky prvního seržanta a jednoho zářivého rána pronikl jeho oddíl za zpěvu hampejsnických písniček na partyzánské území a už se o nich nikdo nic nedozvěděl.
Ohromná většina lidí považovala za jedinou oběť Bayarda San Romána. Mělo se za to, že ostatní protagonisté tragédie se důstojně, a dokonce s jistou vznešeností zhostili příslušné úlohy, kterou jim život přidělil. Santiago Nasar odpykal pohanu, bratři Vicariové prokázali svou mužnost a zmrhané sestře se opět dostalo její cti. Jediný, kdo ztratil všecko, byl Bayardo San Román. "Chudák Bayardo", jak se na něj léta vzpomínalo. Tehdy si však na něj nevzpomněl nikdo, až teprve po zatmění měsíce následující sobotu, když vdovec Xius vyprávěl starostovi, že viděl světélkujícího ptáka, jak mává křídly nad jeho bývalým domem, a myslil si, že je to duše jeho manželky, která se dožaduje svých práv. Starosta se plácl do čela, což nemělo s vdovcovým viděním nic společného.
"Sakra!" zvolal. "Úplně jsem na toho chudáka zapomněl!"
S patrolou vystoupil na kopec a před vilou našel otevřený automobil a v ložnici viděl osamělé světlo, ale na jeho výzvy nikdo neodpovídal. A tak vyrazili jedny postranní dveře a proběhli místnostmi, osvětlenými skrovným svitem zatmělého měsíce. "Vypadalo to tam všechno jakoby pod vodou," vyprávěl mi starosta. Bayardo San Román ležel v bezvědomí na posteli, pořád ještě tak, jak ho spatřila Pura Vicariová to úterní ráno, v módních kalhotách a hedvábné košili, ale bez bot. Po zemi byly prázdné láhve a mnohem víc neotevřených jich bylo hned u postele, ale ani stopy po jídle. "Byl v posledním stádiu otravy alkoholem," řekl mi doktor Dionisio Iguarán, který mu poskytl první pomoc. Za pár hodin se však probral, a jakmile znovu nabyl rozumu, nejlepšími způsoby, jakých byl schopen, všechny z domu vyhodil.
"Ať mě nikdo nebuzeruje," řekl. "Ani můj tatíček s těma svejma veteránskejma koulema."
Starosta informoval o této příhodě včetně přesného znění poslední věty generála Petronia San Romana alarmujícím telegramem. Generál Petronio San Román vzal synovu vůli doslova, poněvadž pro něj nepřijel, ale poslal manželku s dcerami a další dvě starší ženy, které vypadaly na jeho sestry. Přijely nákladní lodí, až po krk upnuty ve smutku nad neštěstím Bayarda San Romana a s vlasy na znamení bolesti rozpuštěnými. Než vkročily na pevnou půdu, zuly si střevíce a v horkém poledním prachu prošly ulicemi až na pahorek bosy, přičemž si rvaly z hlavy chomáče vlasů a lkaly s výkřiky tak pronikavými, že se podobaly jásotu. Viděl jsem je jít kolem z balkónu Magdaleny Oliverové a pamatuji se, že jsem si pomyslel, že takovéhle zoufalství se dá jenom předstírat, aby skrylo jiné větší hanby.
Plukovník Lázaro Aponte je doprovodil k domu na pahorku a potom tam vyjel na své pohotovostní mule doktor Dionisio Iguarán. Když se zmírnil sluneční žár, dva muži od obce snesli Bayarda San Romana v síti zavěšené na tyči, zabaleného až po hlavu do přikrývky a s průvodem plaček. Magdalena Oliverová myslela, že je mrtvý.
"Collons de déu," zvolala, "ten to dopracoval!"
Znova ho sklátil alkohol, ale člověk by ani nevěřil, že ho nesou živého, protože pravá paže se mu vlekla po zemi, a jakmile mu ji matka položila do sítě, hned mu zase vyklouzla, takže zanechala na zemi rýhu od okraje rokle až k lodnímu nástupišti. To bylo to poslední, co nám po něm zbylo: upomínka oběti.
Vilu nechaly netknutou. Moji bratři a já jsme ji někdy v noci po flámu chodili nahoru prozkoumávat, když jsme přijeli na prázdniny, a pokaždé jsme v opuštěných místnostech nacházeli méně cenných věcí. Jednou jsme tam sebrali příruční kufřík, který si Angela Vicariová vyžádala od své matky o svatební noci, ale nepřikládali jsme mu žádnou důležitost. To, co jsme našli uvnitř, vypadalo jako obvyklé kosmetické přípravky pro ženskou hygienu a krásu, a jejich pravé použití jsem se dozvěděl, teprve když mi Angela Vicariová o mnoho let později vyprávěla, jaké babské finty ji přítelkyně naučily, aby manžela obelstila. To byla jediná stopa, kterou zanechala v tom, co bylo na pět hodin jejím domovem vdané ženy.
Když jsem po letech znovu shromažďoval poslední svědectví pro tuto kroniku, nezbýval už z blaženého sídla Yolandy Xiusové ani popel. Přes tvrdošíjnou ostražitost plukovníka Lazara Aponta věci postupně mizely včetně skříně se šesti

zrcadly pro celou postavu, kterou museli mistři pěvci z Mompoxu sestavit uvnitř domu, poněvadž neprošla dveřmi. Vdovec Xius z toho měl zpočátku radost v domnění, že jde o manželčiny způsoby, jak si odnášet, co bylo její. Plukovník Lázaro Aponte se mu vysmíval. Ale jednou večer ho napadlo uspořádat spiritistickou seanci, aby tu záhadu objasnil, a duše Yolandy Xiusové mu vlastnoručně potvrdila, že to je skutečně ona, kdo si to haraburdí někdejšího štěstí bere do svého domu smrti. Vila se začala drolit. Svatební auto se u vrat rozpadalo, až z něj nakonec zůstala jenom rachotina rozežraná od dešťů. O jeho pánu se mnoho let nic nevědělo. V protokolu je jedna jeho výpověď, ale tak krátká a konvenční, že se zdá, že byla přidána na poslední chvíli, aby se učinilo zadost nevyhnutelné formalitě. Když jsem se s ním jedinkrát pokusil promluvit, po třiadvaceti letech, přijal mě s jistou nevraživostí a odmítl mi poskytnout sebeskrovnější údaj, který by umožnil poněkud objasnit jeho podíl na tom dramatu. Rozhodně ani jeho rodiče o něm nevěděli o mnoho víc než my a neměli sebemenší tušení, proč přijel právě do tohoto odlehlého městečka bez jiného zřejmého záměru než oženit se s nějakou ženou, kterou předtím nikdy neviděl.
O Angele Vicariové jsem naproti tomu vždycky dostával jednorázové zprávy, které ve mně vyvolaly idealizovanou představu. Moje sestra jeptiška putovala nějaký čas po horní Guajiře ve snaze obrátit na víru poslední modloslužebníky a občas se u ní zastavila na kus řeči ve vsi rozežírané solí Karibského moře, kde se ji její matka snažila zaživa pohřbít. "Pozdravuje tě sestřenice," říkala mi vždycky. Moje sestra Margot, která ji v prvních letech také navštěvovala, mi vyprávěla, že koupily dům z vepřovic s velikánským dvorem, kde se honí vítr ze všech stran, a jediným problémem tam jsou noci s vysokým přílivem, protože to přetékají záchody a ráno se v ložnicích mrskají ryby. Všichni, kdo ji v té době viděli, se shodovali v tom, že je do sebe ponořená a zručná při práci na vyšívacím stroji a že se jí díky této dovednosti podařilo zapomenout.
Dlouho poté, v nevyhraněném období, kdy jsem se snažil pochopit něco sám ze sebe a prodával po guajirských obcích encyklopedie a knihy o léčení, dostal jsem se náhodou až do té indiánské díry. U okna jednoho domu obráceného k moři vyšívala na stroji v době největšího vedra žena v polosmutku s drátěnými okuláry a žlutavými šedinami a nad hlavou jí visela klec s kanárkem, který nepřestával zpívat. Když jsem ji tak spatřil v tom idylickém rámci okna, nechtěl jsem věřit, že by to byla ta žena, kterou jsem očekával, protože jsem se zdráhal připustit, že se život nakonec bude podobat špatné literatuře. Ale byla to ona: Angela Vicariová, 23 let po tom dramatu.
Chovala se ke mně stejně jako vždycky, jako ke vzdálenému bratranci, a na moje otázky odpovídala velice rozumně a se smyslem pro humor. Byla tak zralá a bystrá, že se ani nechtělo věřit, že je to ona. Nejvíc mě překvapil způsob, jakým si nakonec vyložila svůj vlastní život. Po několika minutách mi už nepřipadala tak zestárlá jako při prvním pohledu, nýbrž skoro tak mladá jako ve vzpomínce, a neměla nic společného s dívkou, kterou přinutili vdát se bez lásky ve dvaceti letech. Její matka mě ve svém ne zrovna zmoudřelém stáří přijala jako obtížný přízrak. Odmítla mluvit o minulosti a musel jsem se pro tuto kroniku spokojit s jednotlivými větami z jejích rozhovorů s mou matkou a s několika málo dalšími, které se mi vybavily ze vzpomínek. Udělala víc, než bylo možné, pro to, aby Angela Vicariová zaživa umřela, ale sama dcera zhatila její záměry, poněvadž nikdy nedělala ze svého neštěstí žádnou záhadu. Naopak: každému, kdo si to chtěl poslechnout, o něm vyprávěla se všemi podrobnostmi, až na tu, která se nikdy neměla objasnit: kdo byl a jak a kdy pravý původce její úhony, neboť nikdo nevěřil, že by to skutečně byl Santiago Nasar. Patřili do dvou rozdílných světů. Nikdo je nikdy spolu neviděl, a tím méně o samotě. Santiago Nasar byl příliš povznesený, než aby si jí všiml. "Ta tvoje unylá sestřenice," říkal mi, když už se o ní musel zmínit. Navíc to byl, jak jsme tehdy říkali, krahulík na slepičky. Stejně jako jeho otec jezdil sám a sbalil kdejakou neopatrnou pannu, která se někde navenku začínala vyklubávat, ale nikdy o něm nebylo známo, že by měl přímo v městě jiný poměr než ten oficiální, který udržoval s Florou Miguelovou, a ten bouřlivý s Marií Alejandrinou Cervantesovou, který ho na čtrnáct měsíců připravil o rozum. Nejrozšířenější - snad proto, že byla nejzvrácenější - verze tvrdila, že Angela Vicariová chrání někoho, koho opravdu miluje, a vybrala jméno Santiaga Nasara, poněvadž si nikdy nepomyslela, že se její bratři na něj odváží. Sám jsem se pokusil vytáhnout z ní pravdu, když jsem ji se všemi svými uspořádanými argumenty navštívil podruhé, ale ona je odrazila, aniž jaksepatří vzhlédla od vyšívání.
"Už si s tím nelam hlavu, bratrance," řekla mi. "Byl to on."
O všem ostatním vyprávěla bez uhýbání, i o té pohromě o svatební noci. Vyprávěla, že ji přítelkyně naváděly, aby manžela v posteli opila až do bezvědomí, aby projevovala větší stud, než bude zakoušet, a přiměla ho zhasit světlo, aby si udělala pořádný výplach kamencovou vodou a předstírala panenství a aby potřísnila prostěradlo chromortutí, takže by ho mohla druhý den vystavit na svém novomanželském dvoře. Jenom dvě věci nevzaly ty kuplířky v úvahu: výjimečnou pijáckou odolnost Bayarda San Romana a ryzí poctivost, ukrytou u Angely Vicariové v tuposti, kterou jí uložila matka. "Neudělala jsem nic z toho, co mi radily," řekla mi, "poněvadž čím víc jsem na to myslela, tím víc jsem si uvědomovala, že to všechno je svinstvo, které nedokážu nikomu provést, a tím méně chudáku muži, který měl tu smůlu, že si mě vzal." Takže se bez námitek nechala v osvětlené ložnici svléknout, zbavena už všech vštípených strachů, které jí zkazily život. "Bylo to tuze snadné," řekla mi, "protože jsem byla rozhodnutá umřít."
Pravda je, že mluvila o svém neštěstí bez jakéhokoliv ostychu, aby zastřela to druhé neštěstí, to opravdové, které jí spalovalo útroby. Nikdo neměl ani tušení, dokud se mi to nerozhodla vypovědět, že Bayardo San Román navždycky zůstal v jejím životě od chvíle, kdy ji odvedl zpátky domů. Byla to rána z milosti. "Najednou, když mě maminka začala bít, začala jsem si ho připomínat," řekla mi. Rány pěstí ji bolely méně, protože věděla, že jsou kvůli němu. S jistým úžasem sama nad sebou na něj pořád ještě myslela, když vzlykala vleže na pohovce v jídelně. "Neplakala jsem pro ty rány, ani pro nic z toho, co se udalo," řekla mi, "plakala jsem pro něj." Pořád na něj myslela, zatímco jí matka přikládala na obličej náčinky z arniky, a ještě více, když uslyšela křik na ulici a z věže zvonění k ohni a matka jí přišla říct, že teď může spát, protože to nejhorší už minulo.
Už dlouho na něj tak bez jakékoliv iluze myslela, když musela doprovodit matku na vyšetření zraku v riohachské nemocnici. Cestou zašly do Přístavního hotelu, jehož majitele znaly, a Pura Vicariová požádala u výčepu o sklenici

vody. Pila ji zády k dceři, když ta spatřila, jak se v protilehlých zrcadlech sálu obráží to, nač stále myslela. Angela Vicariová se zatajeným dechem otočila hlavu a viděla ho, jak jde kolem ní, aniž ji vidí, a viděla ho vycházet z hotelu. Div jí to srdce neutrhlo, ale jenom se zase podívala na matku. Pura Vicariová dopila, otřela si rty rukávem a od pultu se na ni s těmi novými brýlemi usmála. V tom úsměvu ji Angela Vicariová poprvé od svého narození spatřila takovou, jaká byla: jako ubohou ženu oddanou kultu svých chyb. "To je sranda," řekla si. Tak ji to vyvedlo z míry, že si celou zpáteční cestu nahlas zpívala a doma se natáhla na postel a tři dni proplakala.
Narodila se znovu. "Zbláznila jsem se do něj," řekla mi, "nadobro zbláznila." Stačilo jí zavřít oči, aby ho viděla, slyšela ho dýchat v moři, uprostřed noci ji probouzela horkost jeho těla v posteli. Koncem toho týdne, v němž jí nebyla dopřána ani minuta klidu, mu napsala první dopis. Bylo to konvenční psaní, v němž mu vyprávěla, že ho viděla vycházet z hotelu a že by byla ráda, kdyby si jí všimnul. Marně čekala na odpověď. Po dvou měsících mu vyčerpána čekáním poslala další dopis ve stejném nevýrazném stylu jako ten předešlý, a tentokrát jako by jeho jediným záměrem byla jen výčitka jeho nezdvořilosti. Šest měsíců poté už to bylo šest dopisů bez odpovědí, ale spokojila se s jistotou, že je přijímá.
Poprvé byla Angela Vicariová paní svého osudu a tehdy odhalila, že láska a nenávist jsou city vzájemně si odpovídající. Čím více dopisů posílala, tím více rozdmýchávala řeřavé uhlíky své horečky, ale také více rozněcovala blahodárnou nevraživost, kterou pociťovala vůči matce. "Bylo mi nanic, když jsem ji jen viděla," řekla mi, "ale nemohla jsem se na ni podívat, abych si nevzpomněla na něj." Její život vrácené manželky byl nadále tak prostý jako život za svobodna, poněvadž se svými přítelkyněmi bez ustání vyšívala na stroji, jako předtím vyráběla tulipány z hadříků a ptáky z papíru, ale když si šla matka lehnout, zůstávala v pokoji a až do rána psala dopisy, které neměly budoucnost. Stala se z ní bystrá, důrazná paní své vlastní vůle, a znovu byla pannou jen pro něho, a neuznávala jinou autoritu než jeho ani jinou služebnost než své pošetilosti.
Půl života psala každý týden jeden dopis. "Někdy mě ani nenapadalo, co psát," řekla mi celá rozesmátá, "ale stačilo mi vědomí, že on je přijímá." Zpočátku to byla formální psaní, potom to byla psaníčka tajné milenky, navoněné listy nedočkavé snoubenky, zápisky, doklady lásky a nakonec to byly ponižující dopisy opuštěné manželky, která si vymýšlí kruté nemoci, aby ho přiměla k návratu. Jeden večer, kdy měla dobrou náladu, se jí vylil na dokončený dopis kalamář, a místo aby ho roztrhala, připsala k němu doušku: "Na důkaz své lásky Ti posílám svoje slzy." Občas, když už byla unavená pláčem, posmívala se vlastnímu bláznovství. Šestkrát vyměnili na poště úřednici, a šestkrát si ji dokázala získat, aby jí pomáhala. Jediné, co ji nenapadlo, bylo vzdát se. On se však zdál k jejímu blouznění necitelný: bylo to, jako by nepsala nikomu.
Jednoho větrného rána desátého roku ji probudila jistota, že leží nahý v její posteli. Tehdy mu napsala horečný dvacetistránkový dopis, v němž beze studu vyklopila hořké pravdy, které jí od té neblahé noci hnětly srdce. Vykládala mu o věčných jizvách, které zanechal v jejím těle, o soli jeho jazyka, o ohnivém cepu jeho afrického pyje. Dopis odevzdala poštovní úřednici, která k ní chodila každý pátek kvečeru vyšívat a psaní si pak odnášela s sebou, a byla přesvědčená, že tato vrcholná uvolněnost udělá konec její trýzni. Avšak odpověď nedošla. Od té doby si už neuvědomovala, co píše, ani komu vlastně píše, ale úporně pokračovala v psaní dalších sedmnáct let.
Jednou v poledne v srpnu, když vyšívala s přítelkyněmi, uslyšela, že někdo přichází ke dveřím. Nemusela se podívat, aby poznala, kdo to je. "Byl tlustý a začínaly mu padat vlasy a nablízko už potřeboval brýle," řekla mi. "Ale byl to on, zatraceně, byl to on!" Vylekala se, poněvadž věděla, že ji vidí tak sešlou, jako vidí ona jeho, a nevěřila, že by měl v sobě tolik lásky jako ona, aby to přenesl přes srdce. Měl propocenou košili, jako když ho poprvé uviděla na té slavnosti, a kolem pasu tentýž řemen a v rukou tytéž brašny z kůže, tu a tam rozpárané, se stříbrnými ozdobami. Bayardo San Román udělal krok kupředu, a aniž si všímal ostatních užaslých vyšívaček, postavil brašny na šicí stroj.
"No tak jsem tady," řekl.
V jednom vaku bylo prádlo, aby tam už mohl zůstat, a v druhém stejném vaku téměř dva tisíce dopisů, které mu napsala. Byly srovnány podle data v balíčcích převázaných barevnými stužkami, a všechny neotevřené.

Léta jsme nedokázali mluvit o ničem jiném. Naše každodenní počínání, řízené do té doby tolika jednoznačnými návyky, se rázem začalo točit kolem jediného, všem společného znepokojení. Za svítání nás překvapovali kohouti, jak jsme se snažili uspořádat četné zřetězené náhodnosti, které umožnily ten absurdní čin, a bylo zřejmé, že to neděláme z touhy po objasnění záhad, nýbrž proto, že nikdo z nás nemohl nadále žít, aniž by přesně věděl, jaké místo a poslání mu osud přiřkl.
Mnozí to nakonec vůbec nezjistili. Cristo Bedoya, z něhož se stal význačný chirurg, si nikdy nedovedl vysvětlit, proč se podvolil nutkání čekat dvě hodiny, než přijede biskup, u dědečka, místo co by si šel odpočinout domů k rodičům, kteří na něj až do svítání čekali, aby ho mohli včas vzbudit. Avšak většina z těch, kdo mohli něco udělat, aby zabránili zločinu, a přesto to neudělali, se utěšovala výmluvou, že záležitosti cti jsou posvátným monopolem, na němž se smějí podílet jen přímí účastníci dramatu. "Cest je láska," slyšel jsem říkávat moji matku. Na Hortensii Bautovou, jejíž jediné účastenství spočívalo v tom, že viděla dva zkrvavené nože, které dosud zkrvavené nebyly, zapůsobil tento přelud natolik, že upadla do kajícnické krize a jednoho dne už ji nedokázala dál snášet a vyběhla nahá do ulic. Flora Miguelová, snoubenka Santiaga Nasara, ze žalu utekla s poručíkem od hraničářů, který z ní mezi sběrači kaučuku na řece Vichadě udělal prostitutku. Auru Villerosovou, porodní bábu, která pomohla na svět třem generacím, postihla zástava moči, když se dozvěděla tu zprávu, a až do dne její smrti ji museli cévkovat. Don Rogelio de la Flor, ten hodný manžel Clotildy Armentové, který byl v 86 letech zázrakem životní zdatnosti, naposledy vstal, aby viděl, jak u zavřených vrat jeho vlastního domu rozparují Santiaga Nasara, a to vzrušení nepřežil. Plácida Linerová zavřela ta vrata v posledním okamžiku, ale včas se zbavila viny. "Zavřela jsem je, protože mi Divina Flor přísahala, že viděla mého syna

vcházet dovnitř," vyprávěla mi, "a nebyla to pravda." Naproti tomu si nikdy neodpustila, že se nechala zmást velmi příznivým znamením stromů, místo aby spíše věnovala pozornost neblahému významu ptáků, a podlehla zhoubnému zvyku své doby, žvýkání řeřišnicových semínek.
Dvanáct dní po zločinu se do rozjitřené obce dostavil vyšetřující soudce. Ze špinavé radniční spisovny, kde popíjel z hrnce kávu se třtinovou kořalkou proti přeludům z horka, musel požádat o posily, aby zvládl tu spoustu lidí, kteří se drali vypovídat, aniž byli předvoláni, poněvadž dychtili poukázat na svou vlastní důležitost v tom dramatu. Byl krátce po promoci a dosud nosil černý oblek Právnické školy a zlatý prsten s odznakem svého povolání a dosud oplýval domýšlivostí a lyrismem šťastného nováčka. Ale nikdy jsem se nedozvěděl jeho jméno. Všechno, co víme o jeho povaze, je vyčteno z protokolu, který mně dvacet let po zločinu pomáhala řada osob hledat v riohachské soudní budově. V archívech neexistovalo žádné roztřídění a spisy za více než sto let byly nakupeny v přízemí zchátralého koloniálního paláce, který kdysi byl po dva dny hlavním stanem Francise Drakea. Spodní část byla při přílivu zaplavována mořem a v opuštěných kancelářích pluly rozpadlé svazky. Sám jsem mnohokrát s vodou až po kotníky propátral tu nádržku prohraných procesů a jenom náhoda mi po pěti letech hledání umožnila zachránit 322 rozházených listů z těch více než 500, co jich protokol musel mít.
Soudcovo jméno se neobjevilo na žádném, ale je zřejmé, že to byl člověk spalovaný horečkou literatury. Nepochybně četl španělské klasiky i některé latinské a velmi dobře znal Nietzscheho, který byl módním autorem mezi soudními hodnostáři jeho doby. Poznámky na okraji se nejen pro barvu inkoustu zdály být psány krví. Byl tak popletený tou záhadou, která mu spadla do klína, že se mnohokrát pouštěl do lyrických výlevů, které byly v rozporu se strohostí jeho úřadu. Především mu nikdy nepřipadalo náležité, že život využil tolika náhod zakazovaných literatuře, aby se bez překážek dospělo až k tolik ohlašované smrti.
Nicméně na konci jeho předúkladného vyšetřování ho nejvíc rozčililo, že nenašel ani jediný, ani nejnepravděpodobnější náznak, že by byl Santiago Nasar skutečně původcem té úhony. Přítelkyně Angely Vicariové, které s ní připravovaly tu lest, ještě dlouho potom vyprávěly, že jim sice před svatbou svoje tajemství svěřila, ale neprozradila žádné jméno. Do protokolu vypověděly: "Svěřila se nám s tím zázrakem, ale neřekla, který svatý ho vykonal." Pokud jde o Angelu Vicariovou, ta se držela svého. Když se jí vyšetřující soudce svým nepřímým způsobem zeptal, ví-li, kdo byl nebožtík Santiago Nasar, odpověděla mu nevzrušeně:
"Ten, co mi to způsobil."
Tak to stojí v protokolu, ale bez jakéhokoli dalšího upřesnění, jak k tomu došlo a kde. Během soudu, který trval jen tři dni, zaměřil veřejný žalobce své hlavní úsilí právě na neprůkaznost tohoto obvinění. Nad nedostatkem důkazů proti Santiagu Nasarovi byl vyšetřující soudce tak nesvůj, že se jeho dobrá práce zdá občas znevážena všeobecnou nedůvěrou. Na okraj listu 416 vlastnoručně připsal červeným lékárníkovým inkoustem: Dejte mi předsudek a pohnu světem. Pod tuto malomyslnou parafrázi nakreslil zdařilým tahem téhož krvavého inkoustu srdce proťaté šípem. Pro něho stejně jako pro nejbližší přátele Santiaga Nasara bylo jeho chování v posledních hodinách jednoznačným důkazem jeho neviny.
To ráno před svou smrtí Santiago Nasar skutečně nepocítil ani na okamžik neklid, přestože velmi dobře věděl, jaká by byla cena pohany, kterou mu přisuzovali. Znal svatouškovský charakter svého světa a musel vědět, že prostoduchá povaha dvojčat není schopna odolávat posměchu. Bayarda San Romana nikdo dobře neznal, ale Santiago Nasar ho znal dost na to, aby věděl, že se pod svou světáckou okázalostí podřizuje jako kdokoliv jiný prvotním předsudkům. Takže jeho vědomá bezstarostnost by byla bývala sebevražedná. Navíc když se nakonec v poslední chvíli dozvěděl, že na něj bratři Vicariové čekají, aby ho zabili, jeho reakce nebyla panická, jak se tolikrát říkalo, nýbrž to byl spíše zmatek nevinného.
Můj osobní dojem je, že zemřel, aniž svou smrt pochopil. Poté co slíbil mé sestře Margot, že přijde na snídani k nám, odvedl si ho Cristo Bedoya pod paží po nábřeží a oba vypadali tak uvolnění, že vyvolali falešné iluze. "Vykračovali si tak spokojeně," řekla mi Meme Loaizová, "že jsem děkovala Pánubohu, poněvadž jsem si myslela, že se ta záležitost dala do pořádku." Ne všichni měli ovšem Santiaga Nasara tak rádi. Polo Carrillo, majitel elektrárny, se domníval, že důvodem jeho klidu nebyla nevinnost, ale cynismus. "Myslel si, že ho jeho prachy dělají nedotknutelným," řekl mi. Jeho žena Fausta Lópezová podotkla: "Jako všichni Turci." Indalecio Pardo se tehdy zastavil v krámě Clotildy Armentové a dvojčata mu řekla, že hned jak odjede biskup, zabijí Santiaga Nasara. Jako tolik jiných si pomyslel, že jsou to tlachy z kocoviny, ale Clotilda Armentová ho přesvědčila, že je to doopravdy, a požádala ho, aby Santiaga Nasara dohonil a varoval ho.
"Ani se neobtěžuj," řekl mu Pedro Vicario, "beztak jako by byl už nebožtík."
Byla to až příliš zřejmá vyzývavost. Dvojčata věděla, jak jsou Indalecio Pardo a Santiago Nasar spolu spjati, a muselo je napadnout, že to je vhodná osoba k tomu, aby zabránila zločinu, aniž by oni zůstali v hanbě. Jenomže Indalecio Pardo dostihl Santiaga Nasara, jak si ho pod paží odvádí Cristo Bedoya mezi hloučky opouštějícími přístav, a neodvážil se ho varovat. "Přišla na mě taková ochablost," řekl mi. Poplácal oba po rameni a nechal je jít dál. Sotva ho vzali na vědomí, poněvadž pořád ještě byli pohrouženi do počítání, na co přišla ta svatba.
Cestou k náměstí se lidé rozcházeli ve stejném směru jako oni. Byl to hustý dav, ale Escolástica Cisnerosová si všimla, že oba přátelé kráčejí docela volně, jakoby uprostřed prázdného kruhu, poněvadž lidé věděli, že Santiago Nasar má umřít, a neodvažovali se ho dotknout. Také Cristo Bedoya vzpomínal, že se k nim chovali jinak. "Zírali na nás, jako bychom měli pomalovaný obličej," řekl mi. Ba co víc: právě když šli kolem, otevřela Sara Noriegová svůj obuvnický krám a lekla se, jak je Santiago Nasar bledý. Ale on ji upokojil.
"Jakpak by ne, slečno Saro," řekl jí s úsměvem aniž se zastavil, "při takovéhle kocovině!"
Celeste Dangond seděl v pyžamu mezi dveřmi svého domu, posmívaje se těm, kdo se vystrojili na uvítání biskupa, a pozval Santiaga Nasara na kávu. "Bylo to proto, abych získal čas na přemýšlení," řekl mi. Santiago Nasar mu však

odpověděl, že se pospíchá převléknout, poněvadž jde na snídani k mé sestře. "Nechal jsem se tím uchlácholit," vysvětloval mi Celeste Dangond, "poněvadž v tu chvíli se mi zdálo, že ho nemůžou zabít, když si je tak jistý tím, co bude dělat." Jediný Yamil Shaium udělal, co si předsevzal. Jakmile se dozvěděl, co se povídá, vyšel do dveří svého krámu se střižním zbožím a počkal na Santiaga Nasara, aby ho varoval. Byl to jeden z posledních Arabů, kteří přišli s Ibrahimem Nasarem, až do smrti s ním hrával karty a nadále byl dědičným rádcem rodiny. Nikdo jako on neměl takovou autoritu, aby se Santiagem Nasarem promluvil. Myslel si však, že jsou-li ty pověsti nepodložené, zbytečně ho znepokojí, a raději se chtěl nejdříve poradit s Cristem Bedoyou, je-li snad on lépe informován. Zavolal na něj, když šli kolem. Cristo Bedoya už na rohu náměstí klepl Santiaga Nasara na rameno a zamířil k volajícímu Yamilu Shaiumovi.
"V sobotu na shledanou," řekl mu.
Santiago Nasar mu neodpověděl, ale oslovil arabsky Yamila Shaiuma a ten také arabsky něco povídal, celý zkroucený smíchem. "Bylo to takové hraní se slovy, jak jsme se vždycky bavívali," řekl mi Yamil Shaium. Aniž se zastavil, Santiago Nasar jim oběma pokynul na rozloučenou a zahnul za roh na náměstí. To bylo naposledy, co ho viděli.
Sotva Cristo Bedoya vyslechl zprávu Yamila Shaiuma, hned vyběhl z krámu, aby Santiaga Nasara dohonil. Viděl ho zahýbat za roh, ale mezi hloučky, které se začínaly na náměstí rozcházet, ho nenašel. Několik lidí, kterých se na něj ptal, mu dalo stejnou odpověď:
"Před chvílí jsem ho viděl s tebou."
Zdálo se mu nemožné, že by se byl za tak krátkou dobu dostal až domů, ale přece jen se tam na něj šel zeptat, protože průčelní vrata našel bez závory a pootevřená. Vstoupil, ale ten papír na zemi neviděl, prošel setmělým salónem, přičemž se snažil nedělat hluk, poněvadž na návštěvy bylo příliš brzy, jenže vzadu v domě se rozštěkali psi a přiběhli mu naproti. Uklidnil je klíči, jak se to naučil od jejich pána, a při jejich dorážení šel dál až do kuchyně. V chodbě se srazil s Divinou Flor, která nesla kbelík a smeták s hadrem, aby vytřela v salóně. Ta ho ujistila, že se Santiago Nasar nevrátil. Victoria Guzmánová právě přistavovala na kamna pekáč s králíky, když vešel do kuchyně. Okamžitě pochopila. "Srdce mi div nevyskočilo z těla," řekla mi. Cristo Bedoya se jí zeptal, jestli je Santiago Nasar doma, a ona mu s předstíranou nevinností odpověděla, že se ještě nepřišel vyspat.
"Myslím to vážně," řekl jí Cristo Bedoya, "hledají ho, aby ho zabili."
Victoria Guzmánová zapomněla na nevinnost.
"Ti chudáci chlapci nikoho nezabijou," řekla.
"Už od soboty pijou," řekl Cristo Bedoya.
"Právě proto," namítla, "žádnej opilec nesní svoje vlastní hovínko."
Cristo Bedoya se vrátil do salónu, kde Divina Flor zrovna otevírala okna. "Samozřejmě že nepršelo," řekl mi Cristo Bedoya. "Bylo tak sotva sedm a do oken už svítilo jasné slunce." Znovu se zeptal Diviny Flor, jestli si je jistá, že Santiago Nasar nepřišel dveřmi do salónu. To už si nebyla tak jistá jako poprvé. Zeptal se jí na Plácidu Linerovou a ona mu odpověděla, že jí před chvílí postavila na noční stolek kávu, ale neprobudila ji. Tak to bylo vždycky: probudí se v sedm, vypije si kávu a sejde dolů dát pokyny pro přípravu oběda. Cristo Bedoya se podíval na hodinky: bylo 6.56. Nato vyběhl do poschodí, aby se přesvědčil, jestli Santiago Nasar přece jen už nepřišel.
Dveře jeho pokoje byly zavřeny zevnitř, protože Santiago Nasar odcházel přes pokoj matčin. Cristo Bedoya nejenomže znal ten dům tak dobře jako svůj, ale požíval u té rodiny takové důvěry, že strčil do dveří pokoje Plácidy Linerové, aby se odtud dostal do pokoje sousedního. Vikýřem vnikal dovnitř paprsek prašného slunce a krásná žena, spící na boku v síti, s rukou nevěsty na tváři, vypadla jako něco neskutečného. "Bylo to jako vidina," řekl mi Cristo Bedoya. Okamžik ji pozoroval, uchvácen její krásou, a potom pokoj potichu přešel, minul koupelnu a vstoupil do pokoje Santiaga Nasara. Postel byla pořád ještě netknutá a na křesle byl položen velmi pěkně vyžehlený jezdecký oblek, na něm ležel jezdecký klobouk a na podlaze stály boty s ostruhami. Náramkové hodinky Santiaga Nasara na nočním stolku ukazovaly 6.58.
"Vtom mě napadlo, že už zase odešel se zbraní," řekl mi Cristo Bedoya. Magnumku však našel v zásuvce nočního stolku. "Nikdy jsem ze žádné zbraně nevystřelil," řekl mi Cristo Bedoya, "ale rozhodl jsem se ten revolver vzít a Santiagu Nasarovi ho zanést." Zastrčil si ho za opasek pod košili a teprve po spáchání zločinu zjistil, že není nabitý.
Plácida Linerová se objevila se šálkem kávy ve dveřích, právě když zásuvku zavíral.
"Panebože," vykřikla, "tys mě ale polekal!"
Cristo Bedoya se lekl taky. Uviděl ji v plném světle, v županu se zlatými skřivany, vlasy rozpuštěné, a kouzlo se rozplynulo. Poněkud rozpačitě vysvětlil, že vešel dovnitř, poněvadž hledá Santiaga Nasara.
"Šel vítat biskupa," řekla Plácida Linerová.
"Ten jenom přejel kolem," řekl jí.
"To se dalo čekat," řekla. "Je to pěkný neřád."
Nepokračovala, poněvadž v té chvíli si všimla, že Cristo Bedoya je jako na trní. "Doufám, že mi Pánbůh odpustil," řekla mi Plácida Linerová, "ale když jsem viděla, jak je vyplašený, najednou mi napadlo, že tam přišel krást." Zeptala se ho, co se to s ním děje. Cristo Bedoya si byl vědom, v jaké je choulostivé situaci, ale neměl odvahu odhalit jí pravdu.
"Já totiž ani minutu nespal," řekl jí.
Odešel bez dalšího vysvětlování. "Beztak si vždycky představovala," řekl mi, "že se u ní krade." Na náměstí se potkal s páterem Amadorem, který se s ornáty ze zmařené mše vracel do kostela, ale nezdálo se mu, že ten by mohl pro Santiaga Nasara udělat něco jiného než spasit jeho duši. Šel rovnou k přístavu, když tu uslyšel, že ho z krámu Clotildy Armentové někdo volá. Ve dveřích stál smrtelně bledý a rozcuchaný Pedro Vicario s košilí rozhalenou a rukávy vyhrnutými až k loktům a s tím hrubým nožem, který si sám vyrobil z břitu pilky. Jeho postoj byl příliš vyzývavý, než aby byl náhodný, ale nebyl to jediný ani nejnápadnější, o který se v posledních minutách pokusil, aby mu někdo zabránil spáchat ten zločin.
"Cristóbale," vykřikl, "řekni Santiagu Nasarovi, že tu na něj čekáme, abysme ho zabili."

Cristo Bedoya by mu byl rád prokázal tu laskavost a zabránil mu v tom. "Kdybych byl uměl vystřelit z revolveru, Santiago Nasar by byl zůstal naživu," řekl mi. Ale po tom všem, co slyšel vyprávět o ničivé síle plášťové kulky, ho už jen ta myšlenka vzrušila.
"Upozorňuji tě, že má u sebe revolver schopný provrtat motor," vykřikl.
Pedro Vicario věděl, že to není pravda. "Nikdy nenosil zbraň, když nebyl oblečený do jezdeckýho," řekl mi. Ale když pojal rozhodnutí omýt sestřinu čest, přece jen počítal s tím, že by ozbrojen být mohl.
"Mrtví nestřílejí," vykřikl.
Vtom se objevil ve dveřích Pablo Vicario. Byl stejně bledý jako bratr a měl na sobě sako ze svatby a v ruce nůž zabalený do novin. "Nebýt toho," řekl mi Cristo Bedoya, "nikdy bych nebyl poznal, který z těch dvou je který." Za Pablem Vicariem se objevila Clotilde Armentová a zavolala na Crista Bedoyu, aby si pospíšil, protože v tomhle městě poseroutků může jedině muž jako on zabránit tragédii.
Všechno, co se seběhlo od té chvíle, bylo veřejným majetkem. Lidé vracející se z přístavu, vyburcovaní tím křikem, začínali na náměstí zaujímat postavení, aby mohli zločinu přihlížet. Cristo Bedoya se poptával různých známých po Santiagu Nasarovi, ale nikdo ho neviděl. Ve dveřích Společenského klubu se srazil s plukovníkem Lazarem Apontem a vyprávěl mu, co se právě přihodilo před krámem Clotildy Armentové.
"To není možný," řekl plukovník Aponte, "vždyť já je poslal spát."
"Zrovna teď jsem je viděl s nožem na zabíjení prasat," řekl Cristo Bedoya.
"To není možný, protože jsem jim je sebral, než jsem je poslal spát," řekl starosta. "Musels je vidět předtím."
"Viděl jsem je před dvěma minutami a každý měl nůž na zabíjení prasat," řekl Cristo Bedoya.
"A sakra," řekl starosta, "tak to se museli vrátit s jinejma!"
Slíbil, že s tím hned něco podnikne, ale vešel do Společenského klubu, aby potvrdil, že večer přijde na domino, a když vyšel, byl už zločin dokonán. Cristo Bedoya se tehdy dopustil svého jediného smrtelného omylu: napadlo ho, že Santiago Nasar se na poslední chvíli rozhodl posnídat u nás, než se půjde převléknout, a šel ho hledat tam. Chvátal po břehu řeky a každého, koho potkal, se vyptával, jestli ho tudy neviděli jít, ale nikdo nepřisvědčil. Nezpanikařil, protože k našemu domu vedly i jiné cesty. Vojanda Próspera Arangová se na něj obrátila se snažnou prosbou, aby udělal něco s jejím otcem, který navzdory biskupovu letmému požehnání umírá na zápraží před domem. "Já ho viděla, když jsem šla kolem," řekla mi má sestra Margot, "a už měl tvář nebožtíka." Cristo Bedoya se zdržel pár minut, než zjistil, jak to s nemocným vypadá, a slíbil, že se vrátí později s první pomocí, ale ztratil další tři minuty, jak pomáhal Próspeře Arangové odnést ho do pokoje. Když zase vyšel, uslyšel vzdálené výkřiky a zdálo se mu, že někde směrem k náměstí vybuchují rachejtle. Pokusil se běžet, ale bránil mu v tom revolver, špatně zastrčený za opaskem. Když zahýbal za poslední roh, poznal zezadu mou matku, která za sebou skoro vlekla nejmladšího syna.
"Luiso Santiago," zavolal na ni, "kde je váš kmotřenec?"
Moje matka sotva otočila tvář zmáčenou slzami.
"Ach chlapče," odpověděla, "že prý ho zabili!"
Bylo to tak. Zatímco ho Cristo Bedoya hledal, vešel Santiago Nasar do domu své snoubenky Flory Miguelové, hned za rohem, kde ho viděl naposled. "Nenapadlo mě, že by byl tam," řekl mi, "protože tihle lidé nikdy nevstávali před polednem." Běžně se mělo za to, že podle příkazu Nahira Miguela, mudrce arabské komunity, spí celá tato rodina až do dvanácti. "Proto se Flora Miguelová, která už nebyla zrovna v rozpuku, udržovala jako růžička," říká Mercedes. Pravda je, že hodně dlouho nechávali dům zavřený, jako tolik jiných, ale byli to lidé časně vstávající a pracovití. Rodiče Santiaga Nasara a Flory Miguelové se dohodli, že je sezdají. Santiago Nasar přijal ten závazek ještě jako jinoch a byl rozhodnut ho splnit, snad proto, že pohlížel na manželství ze stejného užitkového hlediska jako jeho otec. Pokud jde o Floru Miguelovou, měla v sobě skutečně cosi květinového, ale nedostávalo se jí vtipu a soudnosti a posloužila už celé své generaci jako svědkyně na svatbě, takže ta dohoda byla pro ni řešením od Pánaboha. Jejich známost byla poklidná, bez formálních návštěv a srdečních vzruchů. Několikrát odložená svatba byla nakonec stanovena na příští vánoce.
To pondělí se Flora Miguelová probudila při prvním houkání biskupovy lodi a velmi krátce nato se dozvěděla, že Vicariovic dvojčata čekají na Santiaga Nasara, aby ho zabila. Mé sestře jeptišce, která s ní jediná mluvila po tom neštěstí, řekla, že si ani nepamatuje, kdo jí to pověděl. "Vím jenom, že v šest ráno to věděl kdekdo," řekla jí. Nešlo jí však na rozum, že by šli Santiaga Nasara zabít, a naproti tomu ji napadlo, že ho násilím ožení s Angelou Vicariovou, aby jí vrátil čest. Cítila se tím nesmírně pokořena. Zatímco půl města čekalo na biskupa, plakala ve svém pokoji vzteky a dávala do pořádku schránku s dopisy, které jí Santiago Nasar posílal z koleje.
Kdykoliv šel kolem domu Flory Miguelové, i když tam nikdo nebyl, Santiago Nasar přejel klíči po drátěném pletivu v oknech. To pondělí ho čekala se schránkou s dopisy na klíně. Z ulice ji Santiago Nasar vidět nemohl, ale naopak ona ho skrze tu kovovou síť viděla, jak se blíží, ještě předtím než na ni zaškrábal klíči.
"Pojď dál," řekla mu.
Nikdo, ba ani lékař, nevstoupil do toho domu v 6.45 ráno. Santiago Nasar před chvílí nechal Crista Bedoyu v krámě Yamila Shaiuma a na náměstí bylo tolik lidí, kteří se o něj zajímali, až bylo nepochopitelné, že ho nikdo neviděl vcházet do domu jeho snoubenky. Vyšetřující soudce pátral aspoň po jediné osobě, která by ho byla viděla, a dělal to stejně houževnatě jako já, ale nepodařilo se mu ji najít. Na okraj listu 382 protokolu připsal červeným inkoustem další takovou sentenci: Osud nás činí neviditelnými. Fakt je, že Santiago Nasar vešel hlavními dveřmi před zraky všech a neudělal nic pro to, aby ho neviděli. Flora Miguelová na něj čekala v salóně, zelená vztekem, v šatech s protivnými volány, jaké nosívala při významných příležitostech, a vložila mu tu schránku do rukou.
"Tu máš," řekla mu. "A ať tě zabijou!"
Santiago Nasar zůstal tak zkoprnělý, že mu schránka z rukou vypadla a jeho nemilostné dopisy se rozsypaly po zemi. Pokusil se dostihnout Floru Miguelovou v jejím pokoji, ale ona zavřela dveře na zástrčku. Několikrát klepal a volal ji

hlasem na tu hodinu příliš naléhavým, takže se poplašeně sběhla celá rodina. Všech těch pokrevních i sňatkem spojených příbuzných, dospělých i neplnoletých, bylo více než čtrnáct. Jako poslední přišel Nahir Miguel, otec, s obarveným vousem a v beduínském chilábu, který si přinesl ze své vlasti a který doma stále nosil. Já ho viděl mnohokrát, a byl ohromný a rozvážný, ale největší dojem na mě dělalo, jak z něho vyzařovala autorita.
"Floro," zavolal svým jazykem. "Otevři dveře."
Vešel do dceřina pokoje, zatímco rodina ohromeně zírala na Santiaga Nasara. V salóně sbíral vkleče dopisy z podlahy a ukládal je do schránky. "Vypadal jako kajícník," řekli mi. Po několika minutách vyšel Nahir Miguel z pokoje, udělal znamení rukou a celá rodina zmizela.
Stále ještě arabsky promluvil na Santiaga Nasara. "Od prvního okamžiku mi bylo jasné, že nemá ani sebemenší ponětí o tom, co mu říkám," řekl mi. Nato se ho konkrétně zeptal, ví-li, že ho bratři Vicariové hledají, aby ho zabili. "Zbledl a byl tak vyvedený z míry, že se nikdo nemohl domnívat, že svůj údiv předstírá," řekl mi. Také on byl přesvědčen, že jeho vzrušení nepochází ani tak ze strachu, jako z úžasu.
"Ty už budeš vědět, jestli mají pravdu nebo ne," řekl mu. "Ale ať je to jak chce, teď už ti zbývají jenom dvě možnosti: buď se schováš tady, kde jsi doma, anebo vyjdeš s mou puškou."
"Nerozumím tomu ani za mák," řekl Santiago Nasar.
To bylo jediné, co dokázal říci, a řekl to španělsky. "Vypadal jako zmoklá slepice," řekl mi Nahir Miguel. Musil mu vzít schránku z rukou, protože nevěděl, kde ji nechat, aby mohl otevřít dveře.
"Budou dva proti jednomu," řekl mu.
Santiago Nasar odešel. Lidé se rozestavili po náměstí jako ve dnech přehlídky. Všichni ho viděli vycházet, a všichni pochopili, že už ví, že se ho chystají zabít, a byl tak popletený, že nemohl najít cestu k svému domu. Kdosi prý vykřikl z balkónu: "Tudy ne, Turku, od starýho přístavu!" Santiago Nasar zapátral po tom hlase.Yamil Shaium na něj zavolal, aby zašel do jeho krámu, a odskočil si dovnitř pro loveckou pušku, jenomže si nevzpomněl, kam schoval patrony. Začali na něj volat ze všech stran a Santiago Nasar se několikrát otočil sem a tam, jak byl zmatený z tolika hlasů najednou. Bylo zřejmé, že míří k svému domu kuchyňskými dveřmi, ale najednou si musel uvědomit, že jsou otevřena hlavní vrata.
"Tamhle jde," řekl Pedro Vicario.
Oba ho spatřili současně. Pablo Vicario si svlékl sako, položil ho na stoličku a rozbalil ten nůž ve tvaru turecké šavle. Než opustili krám, aniž se na tom domluvili, oba se pokřižovali. Tu chytla Clotilde Armentová Pedra Vicaria za košili a vykřikla na Santiaga Nasara, aby utíkal, protože ho chtějí zabít. Byl to křik tak naléhavý, že zahladil všechny ostatní.
"Napřed se vylekal," řekla mi Clotilde Armentová, "poněvadž nevěděl, kdo na něj volá, ani odkud." Ale když uviděl ji, uviděl také Pedra Vicaria, který ji odstrčil, až upadla na zem, a dohonil bratra. Santiago Nasar byl méně než 50 metrů od svého domu a běžel k hlavním vratům.
Pět minut předtím vypověděla v kuchyni Victorie Guzmánová Plácidě Linerové, co už kdekdo věděl. Plácida Linerová byla žena pevných nervů, a tak na sobě nenechala znát žádné známky vzrušení. Zeptala se Victorie Guzmánové, jestli něco řekla synovi, a ta jí vědomě zalhala, neboť odpověděla, že ještě nic nevěděla, když přišel dolů na kávu. V salóně, kde pokračovala ve vytírání podlahy, Divina Flor v téže době spatřila, jak Santiago Nasar vešel vraty z náměstí a po lodních schodech vystoupil k pokojům. "Viděla jsem ho úplně zřetelně," vyprávěla mi Divina Flor. "Měl na sobě bílé šaty a něco v ruce, co jsem nemohla rozeznat, ale zdálo se mi, že to je kytice růží." Takže když se jí na něj Plácida Linerová zeptala, Divina Flor ji uklidnila.
"Před minutou šel nahoru do pokoje," řekla jí.
Tehdy uviděla Plácida Linerová na zemi ten papír, ale nenapadlo ji sebrat ho, a co je v něm, se dozvěděla, teprve když jí ho někdo ukázal později ve zmatku po té tragédii. Skrze vrata viděla bratry Vicariovy, jak běží k domu s obnaženými noži. Z místa, kde stála, mohla vidět je, ale neměla možnost vidět syna, který běžel k vratům z jiného úhlu. "Myslela jsem, že chtějí dovnitř, aby ho zabili v domě," řekla mi. A tak tedy doběhla ke vratům a rázně je zabouchla. Právě zastrkovala závoru, když uslyšela křik Santiaga Nasara a slyšela hrozné rány pěstí na vrata, ale věřila, že je nahoře a spílá bratrům Vicariovým z balkónu svého pokoje. Vyšla nahoru, aby mu pomohla.
Santiago Nasar potřeboval už jen několik vteřin, aby se dostal dovnitř, když tu se vrata zavřela. Stihl několikrát zabušit pěstmi a hned se obrátil, aby se s holýma rukama postavil svým nepřátelům. "Vyděsil jsem se, když jsem ho uviděl proti nám," řekl mi Pablo Vicario, "poněvadž se mi zdál dvakrát větší, než byl." Santiago Nasar zvedl ruku, aby zadržel první ránu Pedra Vicaria, který na něj s tím rovným nožem zaútočil z pravého boku.
"Vy mizerové!" vykřikl.
Nůž mu projel dlaní pravé ruky a pak mu ze strany vnikl až po držadlo do těla. Všichni slyšeli jeho bolestný výkřik.
"Ach maminko!"
Pedro Vicario dravým škubnutím řeznické pěsti nůž hned zase vytáhl a zasadil mu druhou ránu téměř na totéž místo.
"Zvláštní je, že i podruhy vyšel nůž čistej," prohlásil Pedro Vicario vyšetřovateli. "Bodnul jsem ho nejmíň třikrát a neobjevila se ani kapka krve." Santiago Nasar se po tom třetím bodnutí zkroutil s pažemi zkříženými na břiše, zaskučel jako býček a pokusil se obrátit se k nim zády. Pablo Vicario, který stál se svým zahnutým nožem po jeho levici, mu v té chvíli zasadil tu jedinou ránu do zad a prudce vytrysklý proud krve mu zmáčel košili. "Byla cítit jako on," řekl mi. Třikrát smrtelně zraněný Santiago Nasar se k nim znovu obrátil čelem a bez sebemenšího odporu se zády opřel o matčina vrata, jako by jim jenom chtěl být nápomocen, aby ho dobili stejným dílem. "Už nevykřiknul," řekl Pedro Vicario vyšetřovateli. "Naopak: zdálo se mi, že se směje." Potom ho oba dále přibodávali k vratům snadnými střídavými ranami, plujíce v přeludné tišině, kterou nalezli na druhé straně strachu. Neslyšeli výkřiky celé obce, zděšené nad svým vlastním zločinem. "Měl jsem pocit, jako když člověk uhání na koni," prohlásil Pablo Vicario. Oba se však rázem probudili do skutečnosti, poněvadž byli vyčerpaní a přitom se jim zdálo, že se Santiago Nasar nikdy nezhroutí.

"Setsakra, bratrance," řekl mi Pablo Vicario, "nedovedeš si představit, jak je to těžký, zabít člověka!" Ve snaze jednou provždy s tím skoncovat namířil mu Pedro Vicario na srdce, ale hledal ho až skoro v podpaždí, kde ho mají vepři. Ve skutečnosti Santiago Nasar nepadl proto, že ho sami tím bodáním přidržovali u vrat. V zoufalství mu Pablo Vicario přeťal vodorovným řezem břicho a všechny vnitřnosti mu prudce vyhřezly. Pedro Vicario hodlal udělat totéž, ale zápěstí se mu zkroutilo hrůzou a zasáhl ho jen zbloudilým řezem do stehna. Santiago Nasar zůstal ještě okamžik opřen o vrata, až uviděl svoje vlastní vnitřnosti na slunci, čisté a modré, a padl na kolena.
Poté co ho s voláním marně sháněla po pokojích a slyšela přitom, aniž věděla kde, jiný křik, který nebyl její, vyhlédla Plácida Linerová z okna a spatřila Vicariovic dvojčata, jak běží ke kostelu. Se svou puškou na zabíjení tygrů je zblízka pronásledoval Yamil Shaium a jiní, neozbrojení Arabové, a Plácida Linerová si pomyslila, že nebezpečí už pominulo. Potom vyšla na balkón pokoje a před vraty uviděla Santiaga Nasara na břiše v prachu, jak se snaží vstát z vlastní krve. Jakžtakž se zvedl, v mátožném stavu vykročil a rukama si držel vyhřezlé vnitřnosti.
Kráčel více než sto metrů, aby obešel dům a vstoupil do něho kuchyňskými dveřmi. Měl ještě natolik jasnou mysl, že nešel po ulici, což byl delší okruh, ale že prošel sousedním domem. Poncho Lanao, jeho manželka a jejich pět dětí netušili, co se právě stalo dvacet kroků od jejich dveří. "Slyšeli jsme křik," řekla mi žena, "ale mysleli jsme, že to je z tý biskupský slávy." Začínali snídat, když uviděli vcházet Santiaga Nasara, zalitého krví a nesoucího si v rukou hrozen svých útrob. Poncho Lanao mi řekl: "Na co jsem nikdy nemoh zapomenout, to byl ten hroznej smrad ze sraček." Avšak Argénida Lanaová, nejstarší dcera, vyprávěla, že Santiago Nasar si to vykračoval jako obvykle, že dobře odměřoval své kroky a že jeho saracénský obličej byl s rozcuchanými kudrnami krásnější než kdy jindy. Když šel kolem stolu, usmál se na ně a pokračoval přes pokoje až k zadnímu východu z domu. "Zůstali jsme celí zkoprnělí, jak jsme se lekli," řekla mi Argénida Lanaová. Na dvoře svého domu na druhém břehu řeky moje teta Wenefrida Márquezová právě oškrabovala šupiny z podmořanky a viděla ho, jak sestupuje po schůdcích starého nábřeží a pevným krokem míří domů.
"Santiago, chlapče," zavolala na něj, "co je to s tebou!"
Santiago Nasar ji poznal.
"Zabili mě, slečno Wene," řekl.
Na posledním schůdku klopýtl, ale okamžitě se napřímil. "Dokonce byl ještě tak pečlivý, že rukou setřepával zem, která mu zůstala na střevech," řekla mi teta Wene. Potom vešel do svého domu zadními dveřmi, které byly otevřeny od šesti, a v kuchyni se zhroutil tváří k zemi.